CAMUS

DOĞRULAR



Çeviri ve önsöz
FERİT EDGÜ

yaba

2. Basım

YABA YAYINLARI: 116
Tiyatro Dizisi 5

ISBN 975 - 386 - 086 - 9

Türkçede ilk basım; Ataç Kitabevi, 1964

• Gözden geçirilmiş 2. Basım: Mart 2003
• Editör: Aydın Doğan
• Kapak tasarımı: D.Piranlı
• Düzelti: Jülide Altıntaç
• Teknik uygulama: Cengiz Bostan
• Montaj: Ümit Tuva:
• Basım, cilt: Engin Matbaacılık (612 05 53)

YABA YAYINLARI
Galipdede Cad. 67/1
80050 Tünel-Beyoğlu/İSTANBUL
Tel/Faks: 212- 293 36 06

Albert Camus
DOĞRULAR

(Oyun)

Gözden geçirilmiş 2. basım

Çeviri ve önsöz:
FERİT EDGÜ

yaba



ALBERT CAMUS

(1913 - 1960)

ÇEVİRENİN ÖNSÖZÜ

Bir tek ödev var: mutlu olmak;
ve tek bir erdem: doğruluk.
Diderot

Açıklamasını okuyucunun sağduyusuna bıraktığım birtakım nedenlerin yazılmasını zorunlu kıldığı bu küçük önsöze, herhangi bir felsefî anlam çıkarılmayacağını bilsem, «*Doğrular*, haksızlıkların, düzensizliklerin at oynattığı bir toplumda, insanın (bireyin) kendi kendisi olmak güçlüğünün, giderek olanaksızlığının yaşanmış bir belgesi» diye başlamak isterdim.

«1905 yılının Şubat ayında, Moskova'da, Devrimci Sosyalist Parti'den bir grup terörist, Çar'ın amcası Büyük Dük Serj'e bombalı bir suikast düzenler.

Bu suikast öncesi ve sonrasındaki pek sıradan olmayan olaylar *Doğrular*'ın konusunu oluşturdu. Bu oyundaki olaylardan birçoğu, birçok kişiye olağandışı gelebilir, oysa tarihseldirler. Ama bu, görüleceği gibi, *Doğrular*'ın tarihsel bir oyun olması anlamına gelmez. Yalnız, tüm kişilerimin, gerçekten yaşamış olduklarını ve

bu oyunda gösterdiğim gibi davrandıklarını belirtmek isterim. Ben, yaşanmış gerçekleri, onlara yakın bir biçimde vermeye çalıştım. *Doğrular*'ın başkişisi Kaliayev'in adını bile değiştirmek gereğini duymadım. Düşgücümün tembelliğinden değil, insanoğlunun üstlenebileceği görevlerin en acımasızında, yüreklerinin onmaz sızısını duyan bu kadın ve erkeklere duyduğum saygı ve hayranlık dolayısıyla yaptım bunu.

O günlerden bu yana, bu alanda bir hayli ilerleme oldu, doğru. Bu sıra dışı kişilerin vicdanlarına dayanılmaz bir çeki taşı gibi bastıran nefret, bugün, rahat bir sisteme dönüştü.

Bu insanları, onların haklı başkaldırılarını, zorlu dayanışmalarını (bir amaç uğruna) öldürmeyi kabullenmek için harcadıkları sınırsız çabayı anmanın bir nedeni de bu– bir de, bugün, bizlerin, bağlılığımızın nerede olduğunu göstermek.» *

1878'de Vera Zassuliç'in, öğrenci arkadaşlarına yapılan işkencelerin sorumlusu olarak gördüğü Çar'ın polis müdürüne doğrulttuğu silahla başlayan devrim öncesi Rus terör hareketinin 1917 devrimine değin olan gelişmesini bilmeden, *Doğrular*'ı anlamak belki güç olacaktır. Uzun bir incelemenin konusu olacak bu terör dizisini, bir önsözün sınırları içinde açıklamaya çalışmak, kuşkusuz, söz konusu olamaz. Yalnız şu kadarını belirtmekle yetineyim ki, bu, hemen hemen yarım yüzyıl süren terör hareketi, tüm örgütsel görünümüne karşın anlaşılması gereken, bireysel eylemlerdir. 1882'ye doğru yavaşlayan terörün, Çar II. Nikola'nın zamanında, özellikle 1902-1905 yılları arasında, yeniden yirmi yıl önceki ateşiyle parladığı görülüyor. Devrimin ancak alttan gelecek topluca bir

* Camus'nün 1949'da, *Doğrular*'ın ilk sahneye konuşu sırasında tiyatro dergisi için yazdığı not.

başkaldırmayla gerçekleşebileceğine inanan Marx'çılar, Bolşevikler, Menşevikler, bu bireysel atakların faydadan çok zarar getireceğini ileri sürüp, bu eylemlere karşı çıkıyorlardı. Oysa, bu genç *intelligensia*, iş başındakilerin temizlenmesiyle, halkın uyanışı arasında bir bağ kuruyor, bu eylemlerin devrimi çabuklaştıracağına inanıyordu.

Yoksulluğu, adaletsizliği kökünden silmek, eşitliğin, insancılığın, sevginin güneşli ülkesini kurmak için kendilerini «kurban eden», eylem içinde de, mutsuz ve umutsuz, binlerce genç yürekten birkaçının öyküsüdür *Doğrular*. Bu haksızlığın üstlerine «bir öfke gibi yapıştığı» kişiler için gerçekten huzur ve mutluluk diye bir şey yoktur. Ya da çok kısa süren bir mutlu-ölüme (darağacına) böylece insanlık sırasının savılmasına değgin bir mutluluk. Daha bu noktada devrimci eylem içindeki çelişiklik ortaya çıkıyor: çünkü devrim «yaşam için, yaşama bir açık kapı bırakmak için» yapılmaktadır. Bu ülküyle, tek mutluluğu ölümde bulan, darağacına doğru yürüyüşte bir uyuşmazlık var. Nasıl oluyor? Bu soruya birazdan dönmek üzere şimdilik cevabını araştırmayı bir yana bırakalım.

Sartre, *Varoluşçuluk İnsancıllıktır* adlı küçük kitabının *Tarih ve İnsan Seçişi* bölümünde şöyle diyordu: «...Hani kendi kendime sorsam: Acaba sosyalizm gerçekleşecek mi? Hiç bilemem! Bildiğim bir şey varsa o da şu: onu gerçekleştirmek için elimden ne gelirse yaparım.»

Bunun dışında hiçbir şeye güvenemem.

İnancını kalemiyle savunan Batılı «tatlı su devrimcisi» ile eylem içindeki eli bombalı devrimci arasında bir ayrım olması gerek. İkincisi, eyleme yaşamını adayan

devrimci için sorun, yalnız başkalarını öldürmek değil, aynı zamanda kendi ölümüdür! (Darağacına böylesi açık gözle yürümek, intihar değilse nedir?) Yukarda cevapsız bıraktığımız soru burda bir kez daha beliriyor. Bu sorunun ortaya attığı çelişikliği çözümleyecek tek olay, devrimin gerçekleşmesi, devrimci ilkelerini korumasıdır. Tatlı su devrimcisi için bu konuda trajik hiçbir şey yoktur. Yaşadığı günlerde devrim gerçekleşir, sonra da birtakım ellerde ilkelerinden uzaklaşırsa ondan yüz çevirebilir. Ölmüşse, zaten düzen uğruna eyleme katılmış, bu uğurda canını vermiş olan devrimci, devrim ilkelerinden uzaklaştığı anda, bir hiç için ölmüş oluyor. Bu nedenle, onun, geleceğe şimdiden sahip olmak istemesi doğaldır. Oysa, buna sahip olamaz. Öyleyse insan meçhul bir yarın için nasıl öldürebilir?

Doğrular'ın kişilerinden, özellikle Dora ile Kaliayev'in kendi kendilerini devrim ahlâkı açısından sorgulamaları bu noktada yoğunlaşır. Kuşkuyu yenmemiş binlerce inançlı(?) teröristten biri olan Dora'nın sorduğu da budur: «Ya bizden sonra gelenler öldürmek için bize dayanacak olurlarsa?»

Terörist, katilliği bir başka çıkar yol olmadığı için seçiyor. Kurbanının ölümünü kendi başıyla ödeyeceği için de, vicdanı önünde bir katil olarak değil, tam tersi, bir *Suçsuz*, bir *Doğru*, bir *Hakkı-Yerine-Getiren-Kişi* olarak görüyor kendini. Böylelikle hiç kimseye kendini yargılama hakkını tanımıyor. Tek yargıç kendisi olduğuna inanıyor. Tarihi yaptığına olan inançla.

Bu yolda, karşılaştığı güçlükler yalnız kendi kendisini yargılama ve kendini haklı çıkarma çabaları sırasında karşılaştığı güçlükler değildir. Yıkmayı seçmiş terörist, bu yıkımda bir sınır tanıyacak mıdır? Camus'nün bu

soruya verdiği yanıt kesindir: «İyi ve doğru olan tek eylem, sınırlarını tanıyan, onları aşmak gerektiğinde de, en azından, ölümü kabul eden eylemdir.»

Aynı düşünceyi, *Doğrular*'ın başkişisi Kaliayev de paylaşır. 2 Şubat 1905 günü, Büyük Dük'ün arabasına atması gereken bombayı atmayacaktır.

Çünkü arabada Dük'ün iki küçük yeğeni bulunmaktadır. Arkadaşlarına, «Dilerseniz tiyatrodan çıkışı bekler, bombayı atarım, diyor, ama kendimi de beraber.»

Doğrular'dan yalnız biri, Stepan yıkıcılıkta hiçbir sınır tanımıyor. Açlıktan ölen binlerce çocuğun yanında bu iki «köpeğin» yaşayıp yaşamamasının ne önemi olabilir? Stepan'ın bu sınır tanımayan yıkıcılığında, kendinden önceki iki büyük teröristin* düşüncelerinin yankısını bulduğumuz kadar, devrim sonrası oluşacak devlet terörizminin, Stalinciliğin (yalnız Stalinciliğin mi?) savunmasını da buluruz: «Çocukları (yani haklı ya da haksız öldürmeleri) unutmaya karar verdiğimizde dünyanın efendisi olacağız, devrim de başarıya ulaşacak.»

Bugün üstünde durulacak sorun, her şeyi «mubah» gören devrimci düşüncenin, insana yaşam kapısını gerçekten açıp açamayacağı değil, bu aşırı uçlar arasında devrimin insancıl, ahlâkî ve tüzel soluğunu koruyup koruyamayacağıdır. Kısacası, bir devrim ahlâkının gerçekleşip gerçekleşemeyeceği.

Neçayev ile Tkaçev. Birincisi devrimin gerçekleşmesi için girişilen eylemde hiçbir ahlâk kuralının bulunmadığını savunuyor ve bunu gerçekleştiriyor. Bu konuda, ustası anarşist Bakunin'i bile tiksindiren Neçayev, Dostoyevski'nin dilinize Ecinniler diye çevrilen romanında Verkhovenski adı altında görülüyor. Terör hareketinin ilk gizli birliğini (Toprak ve Özgürlük) kuran Tkaçev, hiç değilse bir noktada Neçayev'i aşıyor: devrim gerçekleşir gerçekleşmez yirmi-beş yaşın üstündeki bütün Rusların, yeni düzene uyamayacakları düşüncesiyle öldürülmesini ileri sürüyordu.

Kaliayev, içinde çocukların bulunduğu arabaya bombayı atamayacağını söyleyerek, devrim içinde, belli bir ahlâkın sözcüsü olarak beliriyor. Bu geleceğe uzanmış, tüm bir yeryüzünü kaplamak amacında olan devrim serüveninin içinde böylesi sözcü(lü)ğün yeri ve değeri ne olabilir?

Sömürülenlerden olmayıp da onlardan yana olanlar, yarının insancıl, tüzel düzenini kurmak için eylemi seçenler için, böylesi bir bağlanmanın temelinde ahlâk ve doğruluk istenci yoksa, ne vardır?*

Daha devrim gerçekleşmeden, devrim henüz uzak bir düş iken, devrim ahlâkı sorunu bir çözüme ulaşmamıştı. Devrim sonrasında yaşananlar, devrimci ahlâkın yokluğunun nelere mâl olduğunu gösterdi. 1900'lerin başlarında, kafaları ve yürekleriyle devrime inananların kuşkularında, umutsuzluklarında ne kadar haklı olduklarını gördük. Kaliayev'in, bu, ölümüyle «gözyaşları ve kan dünyasına karşı en yüce karşı koyuşunu gerçekleştirdiğine» inanan devrimcinin, ölümünün ardından otuz yıl geçmeden, onu devrime bağlayan ahlâkın yıkıldığına, koskoca bir ülkenin yeniden bir kan deryasına, bilinçli cinayetlere, Sibirya kamplarına ve suskunluğun ülkesine dönüştüğünün tanıkları olduk. Bu kez, devrim adına öldürenler bunu kendi yaşamlarıyla ödemediler. «Ama bu alçaklık olacak. Kim bilir belki de hak dediğimiz bu. Belki hiç kimse ona şöyle yakından bakmaya cesaret edemeyecek.» Bunu söylemek teröristin idam sehpasına bir hiç

* Unutmamak gerek: devrim öncesi *intellegensia*'sını meydana getiren topluluğun büyük bir çoğunluğu, Herzen'ler, Bakunin'ler, Plehanov'lar, soylu, burjuva, sınıfı insanlarıydı. İşçi sınıfının lehine olan her şeyi yapılabilir olarak gören, böylece Stalin'den çok önce Devlet terörünün temellerini atan Lenin dahil (1999 notu).

için yürüdüğünü söylemek olmuyor mu? Belki. Ama, bu yüzyılın başlarında Rusya'da bu son sözleri söyleyen kimya öğrencisi Dora, hiçbir zaman eyleme sırtını dönmeyecektir. Çünkü tiksiniyor zorbalıktan. Üstelik biliyor ki başka türlüsü de (öldürmemek, terörden caymak...) gelmez elinden. Bu çıkmazı yaşayan Dora, binlerce benzeri gibi, bomba yapmaya devam edecek ve... birkaç yıl içinde Çar'ın zindanlarından birinde yumacaktır gözlerini yaşama.

Bu Önsöz'ün başında söylemekten kaçındığım, ama gene de söylediğim insanoğlunun «kendi kendisi olmak güçlüğüne» dönüyoruz. Bu, seçilecek bir ikinci yolun bulunmadığı ortamda, bir çıkmaz içinde gelişen devrim düşü, bu olanağı vermiyor kişiye.

O love! O life!
Ama hangi aşk? Hangi yaşam?
Not life but love in death...

Aşka yaşam içinde sahip olmanın olanaksızlığı. Yaşama eylem içinde sahip olmanın ve olamamanın o sürekli «yarım yaşamların» varlığı. Kaliayev yirmi yedisinde ölüyor, Dora da birkaç yıl sonra, aynı yaşlarda. Gene de tüm bu umutsuzluğun içinde handiyse bir mutluluk var. Ama bu aşktan, tutkudan doğan mutluluk da hem yarım, hem de geleceği olmayan bir umuttur.

Dora kendi yaptığı bombayı atarak Büyük Dük'ü öldürecek olan Kaliayev'i seviyor. Büyük Dük'ü öldürecek olan bomba, aynı zamanda Kaliayev'i darağacına götürecektir. «Gerçekten doğruluğu sevenlerin başka bir şey sevmeye hakları yok. Onlar da benim gibi dik, başlar

yukarda, gözler bir noktaya dikili...» İçinde bulunduğu durumun bilincinde olan Dora devam eder: «Aşkın ne işi var bu gururlu yüreklerde? Aşk, yavaşça eğer başları. Bizim boynumuzsa dimdik.» Gurur? Evet, ama bir özrü var: «Biz halkımızı seviyoruz. Ondan uzakta, kendi kendimizin düşüncelerine gömülü, öylecene yitmiş, yaşayıp gidiyoruz işte. Ya halk? O... o seviyor mu bizi? Biliyor mu bizim kendisini sevdiğimizi?» Kaliayev'in yanıtı: «Ama sevgi dediğin bu, her şeyi vermek, geri dönüş umudu olmadan...» Çevirelim: ölüme doğru olan yürüyüşte sevmek ve sevilene hiçbir zaman ulaşamayacağını bilmek. Bu «kendilerinden daha büyük olmaya mahkûm olanlar» için tek avuntu, inancın yüceliğini, gelecekte değil, ölümde, kendi ölümünde, açıkçası, intiharda bulması. Kısırdöngü.

Doğrular, devrim içinde bireysel ahlâkı, yaşanmış bir olay içinde ele alıyor. Ama sahneye görünmeyen ışığı tutan, onların ölümünden sonra olup bitenlerdir. Ama biliyoruz, tarihin sayfaları arasında bireysel ahlâka ayrılmış olanların sayısı sıfırdır.

Paris, Ekim-Kasım 1963

KİŞİLER

DORA DULEBOV
BÜYÜK DÜŞES
İVAN KALİAYEV
STEPAN FEDOROV
BORİS ANNENKOV
ALEXİS VOİNOV
SKURATOV
FOKA
GARDİYAN

İlk kez, 15 Aralık 1949'da, Paris'te Thèatre, Hébertot'da sahnelenmiştir.

O love! O life! Not life but love in death.

ROMEO AND JULIETTE

IV., 5.

BİRİNCİ PERDE

Teröristlerin dairesi.
Sabah.

Perde sessizlik içinde açılır. Sahnede, hareketsiz Dora ile Annenkov. Kapı zili duyulur: bir kez. Annenkov, konuşmak ister gibi görünen Dora'yı susturmak için bir davranışta bulunur. Kapı zili yeniden: ardı ardına iki kez.

ANNENKOV – O!

Çıkar. Dora bekler, hep hareketsiz.
Annenkov omuzlarından tuttuğu Stepan'la döner

ANNENKOV – İşte Stepan!
DORA *(Stepan'a doğru yürür, elini tutar)* – Bu ne mutluluk Stepan!
STEPAN – Merhaba Dora.
DORA, *(ona bakmaktadır)* – Demek üç yıl oldu.
STEPAN – Evet, üç yıl. Tam size ulaşacağım sırada yakayı ele vermiştim.

DORA – Bekliyorduk seni. Zaman geçiyor, yüreğim tıkanacak gibi oluyordu. Burda birbirimize bakmaya korkuyorduk.

ANNENKOV – Adresi bir daha değiştirmek gerekmişti.

STEPAN – Biliyorum.

DORA – Ya orası Stepan?

STEPAN – Orası mı?

DORA – Zindan?

STEPAN – Kaçılıyor.

ANNENKOV – Evet. İsviçre'ye ulaştığını duyunca sevinmiştik.

STEPAN – İsviçre bir başka zindan, Boria.

ANNENKOV – Ne diyorsun? Hiç değilse özgürler.

STEPAN – Yeryüzünde bir tek kişi tutsak olduğu sürece, özgürlük zindandan başka bir şey değil. Evet, özgürdüm, ama hiçbir zaman Rusya'yı ve onun kölelerini düşünmeden edemedim.

Sessizlik.

ANNENKOV – Parti seni buraya gönderdiği için mutluyum Stepan.

STEPAN – Böyle gerekiyordu. Biliyor musun, bunalmıştım. Harekete geçmek... artık harekete geçmek... *(Annenkov'a bakar.)* Öldüreceğiz onu değil mi?

ANNENKOV – Kuşkum yok.

STEPAN – Geberteceğiz bu eşkıyayı. Şef sensin Boria, ben de dediklerini yerine getireceğim.

ANNENKOV – Bu sözlerinin gereği yok Stepan. Hepimiz kardeşiz burda.

STEPAN – Evet, ama bir disiplin gerek. Bunu zindan da öğrendim. Devrimci-Sosyalist Parti'nin bir disipline ihtiyacı var. Büyük Dük'ü disiplinli kişiler olarak öldüreceğiz ve zorbalığı alaşağı edeceğiz.

DORA, *(Stepan'a doğru giderek)* – Otur biraz Stepan. Bu uzun yolculuğun ardından yorgun olmalısın.

STEPAN – Hiçbir zaman yorgun değilim.

Sessizlik. Dora oturur

STEPAN – Her şey hazır mı, Boria?

ANNENKOV, *(sesinin tonunu değiştirerek)* – Bir aydan beri, bizden iki kişi, Büyük Dük'ü izliyor. Dora gereken maddeleri bir araya getirdi.

STEPAN – Bildiri kaleme alındı mı?

ANNENKOV – Evet. Bütün Rusya, Büyük Dük Serj'in, Devrimci-Sosyalist Parti'den bir grubun bombalı saldırısıyla ve Rus halkının özgürlüğüne daha çabuk kavuşması için öldürüldüğünü öğrenecek. Çar ve çevresi de öğrenecek ki; terör, topraklar halka verilene değin sürecektir. Evet, Stepan, evet, her şey hazır. Vakit yaklaşıyor.

STEPAN – Peki bana düşen ne?

ANNENKOV – Şimdilik Dora'ya yardım edeceksin. Senin yerini aldığın Schweitzer, onunla çalışıyordu.

STEPAN – Öldürüldü mü?

ANNENKOV – Evet.

STEPAN – Nasıl?

DORA – Bir kaza.

Stepan, Dora'ya bakar. Dora bakışlarını kaçırır.

STEPAN – Sonra?

ANNENKOV – Sonrasını göreceğiz. Gerektiğinde bizim yerimizi alabilecek, Merkez Komitası'yla ilişkileri sürdürecek durumda olmalısın.

STEPAN – Arkadaşlarımız kimler?

ANNENKOV – Voinov'ı İsviçre'de gördün. Çok genç, ama ona güvenim tam. Yanek'i tanımıyorsun.

STEPAN – Yanek mi?

ANNENKOV – Kaliayev. Kimi zaman Ozan diyoruz.

STEPAN – Bir terörist için uygun bir ad değil.

ANNENKOV, *(gülerek)* – Yanek tam tersini düşünüyor. Şiirin devrimci olduğunu söylüyor.

STEPAN – Yalnız bomba devrimcidir. *(Sessizlik.)* Dora, sana yardım edebileceğimi sanıyor musun?

DORA – Evet. Yalnız tüpü kırmamak için çok dikkatli olmak gerek.

STEPAN – Ya kırılırsa?

DORA – Schweitzer de böyle ölmüştü. *(Bir an.)* Niçin gülümsüyorsun Stepan?

STEPAN – Gülümsüyor muyum?

DORA – Evet.

STEPAN – Arada bir geliyor başıma bu. *(Bir an. Stepan dalmış gibidir.)* Dora, bir tek bomba, bu evi havaya uçurmaya yeter mi?

DORA – Bir tek, hayır. Ama oldukça zarar verir.

STEPAN – Tüm Moskova'yı havaya uçurmak için kaç bomba gerek?

ANNENKOV – Deli misin? Ne demek istiyorsun?

STEPAN – Hiç!

Zil bir kez çalar. Dinler, beklerler. Zil yeniden iki kez çalar. Annenkov sofaya geçer ve Voinov'la birlikte döner.

VOİNOV – Stepan!

STEPAN – Merhaba.

El sıkışırlar Voinov, Dora'ya doğru gidip, onu öper.

ANNENKOV – Her şey yolunda gitti mi, Alexis?

VOİNOV– Evet.

ANNENKOV – Saraydan tiyatroya değin arabanın geçeceği yolu inceledin mi?

VOİNOV – Şimdi artık çizebilirim. Bak. *(Çizer.)* Şuraları dönemeçler, dar yollar, şuraları tıkanık yollar... araba bizim pencerelerin altından geçecek.

ANNENKOV – Şu iki işaret ne anlama geliyor?

VOİNOV – Küçük bir alan, atlar orada yavaşlayacak; bu da duracakları tiyatro. Bence işe en uygun yerler buraları.

ANNENKOV – Ver bakayım!

STEPAN – Peki ispiyonlar?

VOİNOV, *(duraksayarak)* – İstemediğin kadar.

STEPAN – Heyecanlandırıyorlar mı seni?

VOİNOV – Pek rahat değilim.

ANNENKOV – Hiç kimse rahat değil onların önünde. Canını sıkma.

VOİNOV – Korktuğum yok. Yalnız, yalan söylemeye alışamadım, hepsi bu.

STEPAN – Herkes yalan söylüyor. Yalanı iyi söyleyebilmek, gereken bu.

VOİNOV – Kolay değil. Daha öğrenciyken, sınıf arkadaşlarım hiçbir şeyi saklayamadığım için eğlenirlerdi benimle. Ne düşünüyorsam onu söylerdim. Sonunda üniversiteden kapı dışarı edildim.

STEPAN – Niçin?

VOİNOV – Tarih dersinde, hoca, Büyük Petro'nun, Saint-Petersburg'u nasıl kurduğunu sordu.

STEPAN – Güzel bir soru.

VOİNOV – Ben de, kanla, kırbaçla, diye yanıtladım. Tabii kıçıma bir tekme...

STEPAN – Sonra?...

VOİNOV – Haksızlığı dile getirmenin yetmediğini anladım. Haksızlıkla savaş için yaşamı feda etmek gerekiyor. Şimdi, mutluyum.

STEPAN – Gene de, arada bir yalan söylediğin olmuyor mu?

VOİNOV – Oluyor. Ama bombayı attığım günden sonra yalan söylemeyeceğim.

Kapı vurulur. İlkin iki, sonra bir kez. Dora fırlar.

ANNENKOV – Yanek bu.

STEPAN – Aynı işaret değil.

ANNENKOV – Yanek değiştirmeye bayılır. Bu onun özel işareti.

Stepan omuzlarını kaldırır Dışardan gelen Dora'nın konuşması duyulur. Dora ile Kaliayev kol kola girerler. Kaliayev güler.

DORA – Yanek. İşte, ~~Schweitzer'in yerini alacak Stepan.~~

KALİAYEV – Hoş geldin, kardeş.

STEPAN – Teşekkürler.

Dora ile Kaliayev karşı karşıya otururlar

ANNENKOV – Yanek, arabayı tanıdığına emin misin?

KALİAYEV – Evet, iki kez yakından gördüm. Ufukta belirecek olsa binlerce arabanın arasından seçerim. Tüm ayrıntıları not ettim. Örneğin, soldaki fenerlerinden birinin camı çatlak.

VOİNOV – Peki ispiyonlar?

KALİAYEV – Oh! sürüsüne bereket. Ama eski dostuz. Benden cigara satın alıyorlar. *(Güler.)*

ANNENKOV – Pavel, elde edilen bilgileri doğrulayabildi mi?

KALİAYEV – Büyük Dük bu hafta tiyatroya gidecek. Bir ara, Pavel, kesin günü öğrenecek ve kapıcıya bir mesaj bırakacak. *(Dora'ya doğru dönüp güler.)* Talihimiz yaver gidiyor, Dora.

DORA, *(ona bakarak)* – Artık seyyar satıcı

değil misin? Şimdi de beyefendi oldun öyle mi? Ne kadar yakışıklısın. Gocuğunu aramıyor musun?

KALİAYEV, *(güler)* – Doğru, onunla gurur duyuyordum. *(Stepan'la Annenkov'a.)* İki ay boyunca seyyar satıcıları inceledim. Sonra bir ay da, küçük odamda çalıştım. Meslektaşlarımdan hiçbiri kuşkulanmadı benden. «Hinoğluhin, derlerdi, Çar'ın atlarını bile satar bu.» Ama sıraları geldiğinde, onlar da bana öykünürlerdi.

DORA – Tabii, sen, için için gülerdin.

KALİAYEV – Sen de bilirsin ki tutamam kendimi. Bu kılık değiştirmeler, bu yeni yaşam... Tümü eğlendiriyordu beni.

~~DORA – Ben sevmiyorum kılık değiştirmeleri.~~ *(Üstündeki robu gösterir.)* Şu tantanalı giysiler! Boria başka bir şeyler bulabilirdi. Örneğin, bir oyuncu kostümü. Alçakgönüllünün biriyim ben.

KALİAYEV, *(güler)* – Bu giysiyle de çok güzelsin Dora.

DORA – Güzel mi? Keşke. Ama bunları düşünmenin zamanı değil şimdi.

KALİAYEV – Niçin? Gözlerin hep hüzünlü, Dora. Neşeli olmak gerek, gururlu olmak gerek. Güzellik var, neşe var! «O rahat yerlerde kalbim hep seni ister....

DORA, *(gülümseyerek)* – Solurdum sonsuz bir yazı...»

KALİAYEV – Oh! Dora, bu dizeleri anımsıyorsun demek? Gülümsüyorsun! Oh! nasıl da mutluyum...

STEPAN, *(onun sözünü keserek)* – Vakit yitiriyoruz, Boria, kapıcıyı uyarmak gerekir sanıyorum.

Kaliayev, ona şaşkın şaşkın bakar.

ANNENKOV – Evet. Dora, sen inmek ister miydin? Bahşişi unutma. Voinov, odanda gerekli malzemeyi toplamak için birazdan yardıma gelir.

Her biri bir taraftan çıkar Stepan kararlı adımlarla Annenkov'a doğru yürür

STEPAN – Bombayı ben atmak istiyorum.

ANNENKOV – Hayır, Stepan. Bombayı atacak olanlar saptandı.

STEPAN – Yalvarırım, Boria. Bunun benim için ne demek olduğunu biliyorsun.

ANNENKOV – Hayır. Kural kuraldır. *(Sessizlik.)* Bombayı ben atmayacağım, ben de burda bekleyeceğim.

STEPAN – İlk bombayı kim atacak?

KALİAYEV – Ben. İkinciyi Voinov atacak.

STEPAN – Sen mi?

KALİAYEV – Ne o, şaşırttı mı bu seni? Demek güvenin yok bana.

STEPAN – Bunun için deneyim gerek.

KALİAYEV – Deneyim mi? Sen de biliyorsun ki bir kez atılır bomba. Hiç kimse iki kez atmadı.

STEPAN – Bombayı atacak el titrememeli.

KALİAYEV, *(elini gösterir)* – Bak bakalım. Sanıyor musun ki titreyecek?

Stepan arkasını döner.

KALİAYEV – Titremeyecek. Nasıl! Zalim, be-

nim önümde olacak da ben duraksayacağım, öyle mi? Nasıl inanırsın buna? Kolum titrese bile, Büyük Dük'ü kesin öldürecek başka bir yol biliyorum.

ANNENKOV – Neymiş o?

KALİAYEV – Kendimi atların ayakları dibine atmak.

Stepan omuzlarını kaldırır; gidip dipte bir yere oturur.

ANNENKOV – Hayır, gereği yok bunun. Kaçmayı denemeli. Örgütün sana ihtiyacı var, korumalısın kendini.

KALİAYEV – Bana verilen görevi yerine getireceğim, Boria. Benim için ne büyük bir onur bu! Oh! lâyık olacağım buna.

ANNENKOV – Stepan, Yanek'le Alexis arabayı gözlerlerken sen de sokakta olacaksın. Belirli aralıklarla bizim pencerelerin altından geçeceksin, bir işaret kararlaştıracağız. Dora ile ben, burada bekleyeceğiz. Bir parça talihimiz varsa, Büyük Dük'ün işi bitecek.

KALİAYEV, *(coşku içinde)* – Evet, canını cehenneme göndereceğim onun. Başarırsam ne mutlu! Büyük Dük bir şey değil. Daha yukarıları vurmak gerek.

ANNENKOV – İlkin, Büyük Dük.

KALİAYEV – Peki başarısızlıkla sona ererse, Boria? Görüyorsun ya, Japonlara öykünmek gerek.

ANNENKOV – Ne demek istiyorsun?

KALİAYEV – Biliyorsun, savaş sırasında teslim olmuyorlardı. İntihar ediyorlardı.

ANNENKOV – Hayır. İntiharı düşünme.

KALİAYEV – Peki neyi düşüneyim?

ANNENKOV – Terörü. Yeniden terörü.

STEPAN, *(dipte oturduğu yerden konuşarak)* – İntihar etmek için kendini çok sevmesi gerek insanın. Gerçek bir devrimci kendisini sevemez.

KALİAYEV, *(birden ona doğru dönerek)* – Gerçek bir devrimci?! Niçin beni böyle niteliyorsun? Ne yaptım sana?

STEPAN – Canı sıkıldığı için devrime katılanlardan hoşlanmıyorum.

ANNENKOV – Stepan!

STEPAN, *(kalkar, onlara doğru yaklaşırken)* – Evet, kabayım. Ama benim için nefret bir oyun değil. Burada birbirimize hayran olmak için toplanmadık. Başarmak için burdayız.

KALİAYEV, *(yavaşça)* – Niçin aşağılıyorsun beni? Canımın sıkıldığını kim söyledi sana?

STEPAN – Bilmiyorum. İşaretleri değiştiriyorsun, seyyar satıcı rolü oynamayı seviyorsun, şiirler okuyorsun, kendini atların ayakları altına atmak istiyorsun, şimdi de intihar... *(Kaliayev'e bakar.)* Güvenim yok sana.

KALİAYEV, *(kendini tutarak)* – Tanımıyorsun beni kardeş. Ben yaşamı seviyorum. Sıkıldığım filan da yok. Devrime katıldım, çünkü yaşamı seviyorum.

STEPAN – Ben yaşamı sevmiyorum, ama onun üstündeki adaleti seviyorum.

KALİAYEV, *(görülen bir güçle)* – Herkes elinden geldiğince bir şey yapar adalet uğruna. Kabul etmek gerek ki hepimiz tek bir kalıptan çıkmadık. Elimizden geliyorsa birbirimizi sevmemiz gerek.

STEPAN – Hayır, yapamayız.

KALİAYEV, *(bağırarak)* – Öyleyse aramızda işin ne senin?

STEPAN – Buraya bir adamı öldürmek için geldim ben, onu sevmeye, farklılığını selâmlamaya değil.

KALİAYEV, *(şiddetle)* – Onu tek başına öldüremezsin, ne de bir hiç adına. Bizlerle el ele verip ve Rus halkının adına öldüreceksin onu. İşte seni haklı kılan bu.

STEPAN, *(aynı oyun)* – Benim buna ihtiyacım yok. Bir gece, yalnız bir gece haklıydım; üç yıl önce zindanda, bu haklılık bana yeter. Ve buna bir daha dayanamam...

ANNENKOV – Yeter! Sizler deli misiniz? Kim olduğumuzu unuttunuz mu? Birbirlerine kaynaşmış kardeşler, ülkelerinin kurtuluşu için zorbaları öldürmeye yönelmişler! Hep birlikte öldürüyoruz ve hiçbir şey bizi birbirimizden ayıramaz. *(Sessizlik. Onlara bakar.)* Buraya gel Stepan, şu işaretler üstünde anlaşmamız gerek...

Stepan çıkar

ANNENKOV, *(Kaliayev'e)* – Aldırma bunlara. Stepan çok çekti. Ben konuşurum onunla.

KALİAYEV, *(çok soluk)* – Ama aşağıladı beni, Boria.

Dora girer.

DORA, *(Kaliayev'i görerek)* – Ne oldu?

ANNENKOV – Hiç.

Çıkar.

DORA, *(Kaliayev'e)* – Ne oldu?

KALİAYEV – Az önce atıştık. Hoşlanmıyor benden.

Dora sessizlik içinde oturur Bir an.

DORA – Öyle sanıyorum ki hiç kimseyi sevmiyor o. Her şey sona erdiğinde, daha mutlu olacak. Üzülme.

KALİAYEV – Üzülüyorum. Hem de nasıl! Sizler tarafınızdan sevilmek ihtiyacındayım ben. Örgüt için her şeyi bıraktım. Kardeşlerimin bana sırt çevirmesine nasıl dayanırım? Kimi zaman beni anlamadıklarını düşünüyorum. Bu benim suçum mu? Beceriksizim, biliyorum...

DORA – Seni seviyor ve anlıyorlar. Stepan başkadır.

KALİAYEV – Hayır. Ne düşündüğünü biliyorum. ~~Schweitzer daha önce söylemişti: «Devrimci olmak için fazla olağanüstü.»~~ Onlara, olağanüstü olmadığımı açıklamak isterdim. Beni biraz çılgın buluyorlar, çok taşkın. Ben de onlar gibi ülküye inanıyorum. Ben de onlar gibi kendimi feda etmek istiyorum. Ben de becerikli olabilirim, sessiz, içinden pazarlıklı, etkili. Ne var ki yaşam bana hâlâ olağanüstü güzellikte görünüyor. Güzelliği, mutluluğu seviyorum! Bunun için de zorbalıktan nefret ediyorum. Ama bunları nasıl anlatmalı onlara? Devrim, devrim... anladık! Ama yaşam için devrim, yaşama bir şans vermek için, anlıyor musun?

DORA, *(coşkuyla)* – Evet... *(Sessizlikten sonra, usulca:)* Ama gene de, ölümü katacağız yaşama.

KALİAYEV – Biz dediğin kim?... Ah! anlıyorum. Hayır, aynı şey değil Dora. Kimsenin kimseyi öldürmeyeceği bir dünya kurmak için öldürüyoruz biz. Cani olmayı kabul ettikse, dünya suçsuz insanların yurdu olsun diye.

DORA – Ya öyle değilse?

KALİAYEV – Kes sesini, biliyorsun ki olanaksız bu. O zaman Stepan haklı olur. Ve o zaman güzelliğin yüzüne tükürmek gerekir.

DORA – Ben örgütte senden daha eskiyim. Hiçbir şeyin öyle basit olmadığını biliyorum. Ama senin inancın var... Hepimizin inanca ihtiyacı var.

KALİAYEV – İnanç? Hayır. Yalnız birinin inancı vardı.

DORA – Hiç değilse senin yüreğin güçlü. Sonuna değin gitmek için yolunun üstündeki tüm engelleri yıkacaksın. Niçin ilk bombayı sen atmak istedin?

KALİAYEV – Görev almadan terörist eylemden söz edilebilir mi?

DORA – Hayır.

KALİAYEV – İlk safta olmak gerek.

DORA, *(dalıp gitmiş gibidir)* – Evet. İlk saf var ve bir de son an var. Onu da düşünmeliyiz. İhtiyacımız olan cesaret, coşku orada... Senin de buna ihtiyacın var.

KALİAYEV – Bir yıldan beri düşündüğüm başka bir şey yok. O an için yaşıyor ve orada Büyük Dük'ün yanı başında yok olmak istiyorum. Kanımı son damlasına değin akıtmak ya da bir anda pat-

lamanın alevlerinde yanıp, geride hiçbir şey bırakmadan yok olmak. Şimdi anlıyor musun, bombayı niçin atmak istediğimi? Bir düşünce uğruna ölmek yüceliğinde olmanın tek yolu bu. Haklılık bu. İnsanın kendini doğrulaması işte bu.

DORA – Ben de istiyorum bu ölümü.

KALİAYEV – Evet, insanın canının çekeceği bir mutluluk bu. Geceleri, kimi zaman, ot şiltemin üstünde, ordan oraya dönüp duruyorum. Bir düşünce uyutmuyor beni; bizden birer katil yaptılar. Ama aynı zamanda kendimin öleceğini de düşünüyorum, o zaman yatışıyor yüreğim. Gülümsüyorum, sonra... bir çocuk gibi uyuyakalıyorum.

DORA – Böylesi daha iyi, Yanek. Öldürmek ve ölmek. Ama bence daha büyük bir mutluluk var. *(Bir an. Kaliayev ona bakar Dora gözlerini eğer.)* Darağacı.

KALİAYEV, *(coşkuyla)* – Onu da düşündüm. Suikast anında ölmek, geride yarım kalmış bir şey bırakıyor. Suikast ile darağacı arasında ise, tersine tüm bir sonsuzluk var. İnsanoğlu için belki tek sonsuzluk.

DORA, *(heyecanlı bir sesle, Kaliayev'in ellerinden tutarak)* – İnancın yardım etmesi gerek sana. Ödememiz gerekenden fazlasını ödüyoruz.

KALİAYEV – Ne demek istiyorsun?

DORA – Öldürmek zorundayız, değil mi? Bir yaşamı, tek bir yaşamı bile bile feda etmiyor muyuz?

KALİAYEV – Evet.

DORA – Ama, suikaste doğru gitmek, sonra da darağacına, yaşamını iki kez vermek oluyor.

Ödememiz gerekenden fazlasını ödüyoruz.

KALİAYEV – Evet, iki kez ölmek bu. Teşekkürler, Dora. Kimsenin söyleyecek bir sözü olamaz bize. Şimdi, kendime güvenim tam. *(Sessizlik.)* Nen var Dora? Bir şey söylemiyorsun?

DORA – Sana daha çok yardım etmek isterdim. Yalnız...

KALİAYEV – Yalnız?

DORA – Hayır, bir çılgınım ben.

KALİAYEV – Benden çekiniyor musun?

DORA – Oh! hayır, yavrum, kendimden çekiniyorum. Schweitzer' in ölümünden beri abuk sabuk düşüncelerim oluyor. Sonra, güç olacak ne, sana bunu söylemek bana düşmez.

KALİAYEV – Güç olan şeyleri severim, bilirsin Dora. Biraz saygın varsa bana, söyle.

DORA, *(ona bakarak)* – Biliyorum. Cesursun. Beni tasalandıran da bu. Gülüyorsun, aşka geliyorsun, kendini feda etmek istiyorsun, coşku dolusun. Ama birkaç saat içinde bu düşten çıkman ve harekete geçmen gerekecek. Belki bunları önceden konuşmak daha iyi... beklenmedik bir şeyi, bir zayıflık ânını önlemek için...

KALİAYEV – O zayıflık ânı olmayacak. Ne düşünüyorsan söyle.

DORA – Peki, suikast, darağacı, iki kez ölmek, bunlar en kolayları. Cesaretin yeterli bunlar için. Ama ilk sıra... *(Susar, Kaliayev'e bakar, duraksamış gibidir.)* İlk sırada... göreceksin onu...

KALİAYEV – Kimi?

DORA – Büyük Dük'ü.

KALİAYEV – Evet, şöyle, bir saniyecik.

DORA – Bir saniyecik, bakacaksın ona. Oh! Yanek bilmen gerek, birinin sana bunu söylemesi gerek. Bir insan bir insandır. Belki Büyük Dük'ün merhametli bakışları vardır. Belki kulağını kaşırken ya da neşeli neşeli gülümserken göreceksin onu. Kim bilir, belki de yüzünde küçük bir tıraş kesiği olacak. Ve o sırada birden o da sana bakacak olursa...

KALİAYEV – Ben onu öldürmüyorum. Zorbalığı öldürüyorum ben.

DORA – Kuşkusuz, kuşkusuz. Zorbalığı öldürmek gerek. Ben bombayı hazırlayacağım, tüpü kapatırken, biliyor musun, en güç an, bu sinirlerin gerildiği an, yüreğimde garip bir mutluluk duyacağım. Ama ben Büyük Dük'ü tanımıyorum, eğer ben bunları yaparken karşımda oturuyor olsaydı, işim çok daha güç olurdu. Ama sen, sen onu yakından göreceksin. Çok yakından...

KALİAYEV, *(kızgınlıkla)* – Görmeyeceğim onu.

DORA – Niçin? Gözlerini mi kapatacaksın?

KALİAYEV – Hayır. Ama Tanrı'nın yardımıyla, nefret, içimde tam vaktinde doğup kör edecek gözlerimi.

Zil çalar Bir kez. Kımıldamazlar
Stepan'la Voinov girerler
Sofada sesler Annenkov girer

ANNENKOV – Kapıcıydı. Büyük Dük yarın tiyatroya gidecek. *(Onlara bakar.)* Her şey hazır olmalı, Dora.

DORA, *(boğuk bir sesle)* – Tabii.

Yavaş yavaş çıkar.

KALİAYEV, *(onun çıkışına bakar, sonra Stepan'a doğru dönerek yavaş bir sesle)* – Öldüreceğim onu. Sevinçle!

Perde

İKİNCİ PERDE

Ertesi akşam. Aynı yer.
Annenkov penceredediir Dora masanın yanı başında.

ANNENKOV – Yerlerindeler. Stepan cigarasını yaktı.

DORA – Büyük Dük'ün saat kaçta geçmesi gerek?

ANNENKOV – Şu sıralarda. Dinle. Bir araba sesi değil mi bu? Hayır.

DORA – Otur şuraya. Sabırlı ol biraz.

ANNENKOV – Ya bombalar?

DORA – Otur şuraya. Bizim yapabileceğimiz bir şey yok.

ANNENKOV – Var. Onlara gıpta etmek.

DORA – Senin yerin burası. Sen şefsin.

ANNENKOV – Evet. Ben şefim. Ama benden çok Yanek lâyık buraya ve şimdi o, belki de...

DORA – Tehlike hepimiz için aynı. Bombayı atan için de, atmayan için de.

ANNENKOV – Evet, tehlike sonunda aynı.

Ama şu anda Yanek'le Alexis ateş hattı üstündeler. Biliyorum ki ben onların yanında olmamalıyım. Arada bir, gene de rolümü bu kadar kolay kabullendiğim için ürküyorum. N'olacaksa olsun, bombayı atmamak zorunda olmak, biraz rahatlatıcı.

DORA – Aslolan senin gerekeni yapman ve bunu sonuna değin götürmen.

ANNENKOV – Nasıl da sakinsin Dora!

DORA – Hayır, sakin değilim Boria; korkuyorum. Üç yıl oluyor sizinle beraberim; iki yıldır da bombalar yapıyorum. Her emri yerine getirdim ve sanırım unuttuğum bir şey olmadı.

ANNENKOV – Hiç kuşkusuz, Dora.

DORA – Oysa üç yıldır hep korku içindeyim. Uyurken şöyle bir uzaklaşır gibi oluyor, ama sabah gözümü açtığında bakıyorum taptaze, orda. Alışmaktan başka çarem yoktu. En korktuğum anlarda sakin olmayı öğrendim böylece. Pek öyle gururlanacak bir şey yok bunda.

ANNENKOV – Tam tersi Dora, gururlan. Ben hiçbir şeyin üstesinden gelemedim. Biliyor musun bazan eski günleri düşündüğümde pişmanlık duyduğum oluyor: parlak bir yaşam, kadınlar... Evet, kadınları, şarabı, sonu gelmeyen geceleri severdim.

DORA – Bunları bilmiyor değildim, Boria. Bu nedenle böylesi seviyorum seni. Yüreğin ölü değil. Hâlâ unutmamışsa zevki, kimi zaman çığlığın yerini alan o korkunç sessizlikten daha iyi bu.

ANNENKOV – Neler diyorsun sen? Kulaklarıma inanamıyorum, Dora.

DORA – Dinle!

Birden doğrulur. Bir araba gürültüsü, sonra sessizlik.

DORA – Hayır. O değil. Oh! yüreğim ağzıma geldi. Görüyorsun, henüz hiçbir şeyi öğrenmemişim.

ANNENKOV, *(pencereye doğru gider)* – Dikkat! Stepan işaret veriyor. Tamam o!

Gerçekten, uzaktan gelen, gittikçe yaklaşan, pencerenin altından geçip uzaklaşan arabanın sesi duyulur. Uzun bir sessizlik.

ANNENKOV – Birkaç saniye içinde...

Kulak kesilirler.

ANNENKOV – Nasıl da uzun!

Dora bir hareket yapar. Uzun bir sessizlik. Uzaktan çan sesleri duyulur

ANNENKOV – İmkânsız. Yanek çoktan atmış olmalıydı bombayı... Araba tiyatroya varmış olmalı. Peki, Alexis? Bak! Stepan buraya doğru geliyor, hayır, tiyatroya doğru koşmaya başladı.

DORA, *(Annenkov'un üstüne atılarak)* – Yanek yakalandı. Mutlak yakalandı. Bir şeyler yapmak gerek.

ANNENKOV – Bekle. *(Dinlerler.)* Hayır. Tamam!

DORA – Nasıl olur? Hiçbir şey yapmadan nasıl

yakalanır? Biliyorum her şeye hazırlıklıydı. Zindanı, davayı istiyordu. Ama Büyük Dük'ü öldürdükten sonra. Böylesi değil, hayır böylesi değil.

ANNENKOV, *(dışarıya bakarak)* – Voinov! Çabuk.

Dora kapıyı açar. Voinov girer· yüzü allak bullak.

ANNENKOV – Alexis, çabuk, anlat!

VOİNOV – Hiçbir şey bilmiyorum. Birinci bombayı bekliyordum. Arabanın köşeyi döndüğünü gördüm, hiçbir şey olmadı. Şaşaladım. Senin son anda planı değiştirdiğini sanıp duraksadım. Sonra, burada aldım soluğu...

ANNENKOV – Ya Yanek?

VOİNOV – Görmedim onu.

DORA – Yakalandı.

ANNENKOV, *(hep dışarıya bakmaktadır.)* – İşte geliyor!

Aynı sahne. Kaliayev girer, yüzü gözyaşları içinde.

KALİAYEV, *(şaşkın)* – Kardeşler bağışlayın beni. Yapamadım.

Dora'ya doğru yürür. Elini tutar

DORA – Ziyanı yok.

ANNENKOV – Ne olup bitti?

DORA, *(Kaliayev'e)* – Ziyanı yok, Yanek. Kimi

zaman son dakikada her şey mahvolur.

ANNENKOV – Ama imkânsız bu.

DORA – Rahat bırak onu. ~~Yalnız sen değilsin, Yanek. Schweitzer de ilkinde başaramamıştı.~~

ANNENKOV – Yanek korktun mu?

KALİAYEV, *(irkilir)* – Korku, hayır. Hakkın yok buna.

Kararlaştırılmış işaret vurulur. Voinov, Annenkov'un bir işareti üzerine çıkar Kaliayev bitkindir Sessizlik. Stepan girer.

ANNENKOV – Evet?

STEPAN – Büyük Dük'ün arabasında çocuklar vardı.

ANNENKOV – Çocuklar mı?

STEPAN – Evet, Büyük Dük'ün yeğenleri.

ANNENKOV – Orlov'a göre Dük'ün yalnız olması gerekiyordu.

STEPAN – Büyük Düşes de arabadaydı. Öyle sanıyorum ki bizim ozana bu biraz kalabalık gibi geldi. Neyse ki ispiyonlar bir şey fark etmediler.

Annenkov alçak sesle Stepan'la konuşmaktadır Hepsi Kaliayev'e bakmaktadır; o, bakışlarını Stepan'a doğru çevirir

KALİAYEV, *(şaşkın)* – Önceden bilemezdim... Çocuklar, özellikle çocuklar. Çocuklara hiç baktın mı? Ciddi bakışları oluyor kimi zaman... oldum olası dayanasım olmamıştır böylesi bakışlara... Oysa, bir saniye önce, loşlukta, küçük alanın köşesinde

mutluydum. Arabanın fenerleri uzaktan ışıldamaya başladığında, inan ki sevinçle çarpmaya başladı yüreğim. Araba yaklaştıkça yüreğimin çarpışı da o kadar artıyordu. Ah! nasıl çarpıyordu, anlatamam. Olduğum yerde zıplamak geliyordu içimden. Öyle sanıyorum ki gülüyordum. «Tamam, tamam» diyordum. Anlıyor musun? *(Bakışlarını Stepan'ın üstünden çeker, o her zamanki tasalı görünüşünü alır.)* Arabaya doğru koştum. İşte o anda gördüm çocukları. Gülmüyorlardı. Dimdik oturmuşlar, boşluğa bakıyorlardı. Nasıl da hüzünlü bir havaları vardı! O süslü tören giysileri içinde yitmişler, elleri, dizleri üstünde iki kapının yanında bu dik gövdeler. Büyük Düşes'i görmedim. Onlardan başka kimseyi görmedim. Eğer baksalardı bana, öyle sanıyorum ki atacaktım bombayı. Hiç değilse, o hüzünlü bakışları söndürmek için. Ama hep önlerine bakıyorlardı. *(Bakışlarını öbürlerine doğru çevirir. Sessizlik. Daha yavaş bir sesle.)* O an bilmiyorum ne olup bitti. Kolum güçsüzleşti. Bacaklarım titremeye başladı. Bir saniye sonra iş işten geçmişti. *(Sessizlik. Yere bakar.)* Dora, acaba bir düş mü gördüm o sırada, bana çanlar çalıyormuş gibi geldi.

~~DORA – Hayır, Yanek, düş görmedin.~~

Elini Kaliayev'in kolu üstüne koyar. Kaliayev başını kaldırır ve herkesin kendisine baktığını görür. Ayağa kalkar.

KALİAYEV – Bana bakın kardeşler, Boria, bana bak, ben bir ödlek değilim, bu işten kaçmış da değilim. Ama beklemiyordum onları. Bütün bunlar

çok çabuk olup bitti. Bu iki küçük ciddi yüz ve elimdeki bu korkunç ağırlık. Onların üstüne fırlatmak gerekiyordu bunu. Böyle. Tam karşıdan. Oh! hayır! Yapamadım. *(Bakışlarını hepsinin üstünde ayrı ayrı dolaştırır.)* Bir zamanlar, bizim oralarda, Ukrayna'da araba sürerken yel gibi uçardım, hiçbir şeyden korkum yoktu... Dünyada hiçbir şeyden, bir çocuğa çarpmanın dışında. Bu çarpışı gözümün önüne getirirdim, bu küçümencik kafanın havalanıp bir anda sokağın taşlarına çarpışı... *(Susar.)* Yardım edin bana... *(Sessizlik.)* Öldürmek istedim kendimi. Ama size hesap vermek zorunda olduğumu, yalnız sizin benim yargıcım olduğunuzu, benim haklı olup olmadığımı bir tek sizin söyleyebileceğinizi, sizlerin yanılmayacağınızı düşündüm sonra. Ama sizler hiçbir şey söylemiyorsunuz.

Dora ona doğru yaklaşır, yanı başına gelir. Onlara bakan Kaliayev boğuk bir sesle.

KALİAYEV – İşte önerim. Çocukları öldürmeye karar verirseniz tiyatrodan çıkışı bekleyeceğim ve bombayı tek başıma atacağım. Biliyorum ki başarırım. Yalnız karar verin, örgütün emrine uyarım.

STEPAN – Örgüt senden Büyük Dük'ü öldürmeni istemişti.

KALİAYEV – Doğru. Ama çocukları öldürmem istenmemişti.

ANNENKOV – Yanek haklı. Bu öngörülmemişti.

STEPAN – Emre uymalıydı.

ANNENKOV – Sorumlu olan benim. Her şeyin

öngörülmesi ve hiç kimsenin yapacağı iş konusunda duraksamaması gerekti. Şimdi, bu fırsatı tümüyle kaçıracak mıyız, yoksa Yanek'ten, tiyatrodan çıkışı beklemesini mi isteyeceğiz? Karar vermemiz gereken konu bu, Alexis.

VOİNOV – Bilmiyorum. Öyle sanıyorum ki Yanek'in yerinde ben olsam, aynı şeyi yapardım. ~~Ama ben kendimden emin değilim.~~ *~~(Daha yavaştan.)~~* ~~Benim ellerim titriyor.~~

ANNENKOV – Dora?

DORA, *(şiddetle)* – Ben de Yanek gibi yapardım, geri çekilirdim. Kendimin yapamayacağı bir işi başkalarına nasıl salık veririm?

STEPAN – Bu kararın ne demek olduğunu hesaba katıyor musunuz? İki ay süren izlenme, göze alınan ve kurtulunan korkunç tehlikeler. Boşu boşuna geçmiş iki ay ~~Egor bir hiç için enselendi. Rikov bir hiç için ipe çekildi...~~ ve şimdi yeniden başlamak gerekiyor ha? Yeniden uzun, uykusuz, kaygılı haftalar, sürekli gerginlikler, daha uygun ânı bulana dek, öyle mi? Çıldırdınız mı siz?

ANNENKOV – İki gün içinde Büyük Dük yeniden tiyatroya gelecek bunu sen de biliyorsun.

STEPAN – İki gün içinde yakayı ele vermek de var, sen kendin söyledin bunu.

KALİAYEV – Gidiyorum.

DORA – Bekle! *(Stepan'a:)* Sen Stepan, gözlerin açık, gözlerini kırpmadan bir çocuğun üstüne çekebilir misin tetiği?

STEPAN – Örgütün emriyse, evet, yapabilirim.

~~DORA – Niçin kapıyorsun gözlerini?~~

~~STEPAN – Ben mi? Gözlerimi mi kapadım?~~

DORA – Evet.

STEPAN – Sahneyi gözlerimin önüne daha iyi getirip, yanıtımı daha iyi vermek için kapamış olacağım.

DORA – Aç gözlerini de anla Stepan: Örgüt, bir an için olsun çocukların bizim bombalarımızla parçalanmalarına göz yumacak olursa, tüm gücünü ve etkisini yitirir.

STEPAN – Benim yüreğim böylesi budalalıklar için o kadar yufka değil. Çocukları unutmaya karar verdiğimizde, işte o gün, dünyanın efendisi olacağız ve devrim de zafere ulaşacak.

DORA – İşte, o gün, tüm insanlık devrimden nefret edecek.

STEPAN – Ne önemi var, onu, tüm insanlığa kabul ettirecek ve onu kendinden de, köleliğinden de kurtaracak kadar güçle seviyorsak.

DORA – Ya bütün insanlık devrime sırtını dönerse? Ya bütün halk, uğruna savaştığın o halk, çocukların öldürülmesine karşı çıkarsa? Halka da mı saldıracaksın o zaman?

STEPAN – Evet, gerekirse evet, bunu anlayıncaya değin. Ben de seviyorum halkı.

DORA – Sevginin böyle bir yüzü olamaz.

STEPAN – Kim demiş bunu?

DORA – Ben, Dora.

STEPAN – Sen bir kadınsın ve mutsuz bir aşk düşüncesi var sende.

DORA, *(şiddetle)* – Ama utancın ne olduğu konusunda doğru bir düşüncem var.

STEPAN – Kendimden bir kez utandım hayatımda, o da başkalarının hatası yüzünden. Kırbacı

yediğim zaman. Evet kırbaçlandım. Biliyor musunuz nedir kırbaç? Vera yanı başımdaydı. Karşı koymak için kendini öldürdü. Ben yaşadım. Neden utanç duyacakmışım şimdi?

ANNENKOV – Stepan, burada hepimiz seviyor ve sayıyoruz seni. Ama senin nedenlerin ne olursa olsun, her şeyin mubah olduğunu söylemene izin veremem. Yüzlerce kardeşimiz, bu her şeyin mubah olmadığı bilinsin diye canlarını feda ettiler.

STEPAN – Amacımıza varmak için hiçbir şey yasaklanmış değil bizlere.

ANNENKOV, *(kızgınlıkla)* – Evno'nun önerdiği gibi, polise katılmaya, ikili oynamaya da izin var mı? Yapar mısın bunu?

STEPAN – Evet, gerekirse evet.

ANNENKOV, *(ayağa kalkarak)* – Stepan, bizler için ve bizlerle birlikte yaptıklarını göz önünde tutarak bu söylediklerini unutacağız. Ama aklından çıkarma bunu. Şimdi, bilmek istenilen, birazdan bu iki çocuğa karşı bombayı atacak mıyız, atmayacak mıyız?

STEPAN – Çocuklar! Ağzınızda bundan başka bir sözcük yok. Hiçbir şey anlamıyor musunuz? Yanek, o iki yumurcağı öldürmedi diye, yıllar yılı binlerce Rus çocuğu açlıktan ölecek. Sizler açlıktan ölen çocuk gördünüz mü hiç? Ben gördüm. Bombayla ölmek bunun yanında bir nimet. Ama Yanek görmedi onları. Büyük Dük'ün o iki itinin bilgiç gözlerinden başka bir şey görmedi o. İnsan değil misiniz siz? Yalnız içinde bulunduğunuz ânı mı yaşıyorsunuz? Öyleyse merhameti seçin, günlük dertleri iyileştirmeye çalışın, bugünün ve yarının tüm kö-

tülüklerini ortadan kaldıracak olan devrimi değil.

DORA – Yanek, Büyük Dük'ü öldürmeyi kabul ediyor, çünkü bunun Rus çocuklarının açlıktan ölmeyecekleri zamanı yakınlaştıracağına inanıyor. Bu bile öyle kolay değil. Ama Büyük Dük'ün yeğenlerinin ölümü hiçbir çocuğun açlıktan ölmesine engel olmayacak. Yıkımda bile bir düzen vardır, sınırlar vardır.

STEPAN, *(şiddetle)* – Sınır filan yok. Gerçek şu ki sizler devrime inanmıyorsunuz. *(Yanek hariç, tümü ayağa kalkar.)* Evet, sizler inanmıyorsunuz devrime. Tümüyle, tamamıyla inanmış olsanız, fedakârlığımızın, zaferlerimizin zorbalıktan kurtulmuş özgür bir Rusya kurmayı, tüm yeryüzüne yayılacak bir özgürlük ülkesi kuracağına inansanız, eğer, o zaman, efendilerinden ve önyargılarından kurtulmuş insanoğluna, gökyüzüne gerçek tanrıların yüzlerini yükselteceğinden kuşku duymasanız, iki çocuğun ne önemi olurdu? Tüm hakları, tüm hakları tanırdınız o zaman devrime, anlıyor musunuz beni? Eğer bu ölüm sizi durduruyorsa, bu, haklı olduğunuzda güveniniz olmadığını gösterir. Devrime inanmıyorsunuz.

Sessizlik. Kaliayev kalkar.

KALİAYEV – Stepan, kendimden utanıyorum, ama devam etmene izin vermeyeceğim. Ben, öldürmeyi zorbalığı devirmek için kabul ettim. Ama senin söylediklerinin ardında öylesine bir zorbalık görüyorum ki eğer, günün birinde bu gerçekleşecek olsa, benden bir katil yaratacak; oysa, ben adil olmaya

çalışan biriyim.

STEPAN – Sen adil olmuşsun, katil olmuşsun ne yazar, eğer adalet yerine geldiyse, isterse katillerin eliyle gelsin. Sen ve ben, birer hiçiz.

KALİAYEV – Bizler birer şeyiz, sen de biliyorsun bunu, çünkü gururun adına konuşuyorsun bugün hâlâ.

STEPAN – Benim gururum benden başkasını ilgilendirmez. Ama insanların gururu, onların başkaldırışları, o içinde yaşadıkları haksızlık, bunlar hepimizi ilgilendirir.

KALİAYEV – İnsanlar yalnız adalet için yaşamazlar.

STEPAN – Ellerinden ekmekleri çalındığına göre, adaletle değilse neyle yaşıyorlar öyleyse?

KALİAYEV – Adaletle ve saflıkla.

STEPAN – Saflık mı? Belki biliyorum onu. Ama günün birinde çok büyük bir anlam kazansın diye, ondan haberim yokmuş gibi davranmayı seçtim. Binlerce kişi de bu saflıktan habersiz yaşasınlar istiyorum.

KALİAYEV – Bir insanı yaşatan şeyi yadsımak için, o günün geleceğinden kesin emin olmak gerek.

STEPAN – Eminim.

KALİAYEV – Emin olamazsın. İkimizden hangisinin haklı olduğunu bilmek için belki üç kuşağın fedakârlığı gerekecek, birçok savaşlar, korkunç devrimler gerekecek. Bu kan seli, toprağın üstünde kuruduğunda, sen de ben de çoktan toprağa karışmış olacağız.

STEPAN – O zaman başkaları gelecek, şimdiden kardeşlerim diye selâmlıyorum onları.

KALİAYEV, *(bağırarak)* – Başkaları... Evet! Ama ben, bugün, benimle aynı toprağın üstünde yaşayanları seviyorum, selâmım onlara. Onların uğruna savaşıyorum, onlar uğruna ölümü kabulleniyorum. O, hiçbir şey bilmediğim, uzaklardaki ülke için kardeşlerimin yüzünü paramparça edemem. Yaşayan adaletsizliğe, ölü bir adalet için eklemede bulunmayacağım. *(Daha yavaştan, ama kararlı:)* Kardeşler, apaçık konuşmak istiyorum sizlerle ve en basit köylülerimizden biri gibi söyleyeceğim: çocukları öldürmek onura aykırıdır. Ve günün birinde, ben yaşarken, devrim, onura sırtını dönecek olursa, ben de devrimden dönerim. Eğer karar verirseniz, birazdan tiyatro çıkışına giderim, ama kendimi de atların ayakları altına atarım.

STEPAN – Onur, bir arabası olanlara ait bir lükstür.

KALİAYEV – Hayır. O yoksulun son zenginliğidir. Sen de biliyorsun bunu ve şunu da biliyorsun ki devrimde bir onur vardır. Ölümü de bu onur adına kabulleniyoruz. Seni bir gün kırbacın altında dik tutan da odur, Stepan, şimdi, burda, böyle konuşturan gene bu.

STEPAN, *(haykırarak)* – Kes sesini! Bundan söz etmekten alıkoyarım seni.

KALİAYEV, *(kendinden geçmiş)* – Ne diye kesecekmişim sesimi? Sen, benim, devrime inanmadığımı söylerken, sustum. Bu, bana Büyük Dük'ü bir hiç için öldürebileceğimi, yani bir katil olduğumu söylemekten başka bir şey değildi. Bıraktım konuşasın, ağzının payını vermedim.

ANNENKOV – Yanek!

STEPAN – Bir hiç için öldürmek, kimi zaman yeterince öldürmemektir.

ANNENKOV – Stepan, hiç kimse senin gibi düşünmüyor burda. Karar alındı.

STEPAN – Kabul. Ama bir kez daha yineleyeceğim, terör çıtkırıldım kişilere uygun değildir. Bizler öldürenleriz ve öyle olmayı seçtik.

KALİAYEV, *(kendinden geçmiş)* – Hayır. Ben ölümü, öldürmek başarıya ulaşmasın diye seçtim. Ben suçsuz olmayı seçtim.

ANNENKOV – Yanek, Stepan, artık yeter! Örgüt çocukları öldürmenin gereksizliğine karar verdi. İzlemeye yeniden başlanılacak. İki gün içinde, yeniden başlamak için hepimizin hazır olması gerek.

STEPAN – Peki, çocuklar gene orada olurlarsa?

ANNENKOV – Başka bir fırsat bekleyeceğiz.

STEPAN – Peki, bu kez Büyük Düşes, Dük'ün yanında olursa?

KALİAYEV – Eşine eşlik eder.

ANNENKOV – Dinleyin.

Bir araba sesi. Kaliayev elinde olmadan pencereye doğru gider. Diğerleri bekler Araba yaklaşır, pencerenin altından geçip uzaklaşır.

VOİNOV, *(kendine doğru gelen Dora'ya bakarak)* – Yeniden başlamak Dora...

STEPAN, *(aşağılayıcı)* – Evet, Alexis, yeniden başlamak... Ama onur için de bir şeyler yapmak gerek!

Perde

ÜÇÜNCÜ PERDE

İki gün sonra; aynı yer, aynı saat.

STEPAN – Nerede kaldı Voinov? Burda olması gerekti.

ANNENKOV – Uykuya ihtiyacı var. Hem daha önümüzde yarım saat var.

STEPAN – Ben gidip bir bakayım.

ANNENKOV – Hayır. Tehlikeleri sınırlandırmak gerek.

Sessizlik.

ANNENKOV – Yanek, niçin bir şey söylemiyorsun?

KALİAYEV – Söyleyecek bir şeyim yok. Meraklanma.

Kapı çalınır.

KALİAYEV – İşte!

Voinov girer.

ANNENKOV – Uyudun mu?

VOİNOV – Evet, biraz.

ANNENKOV – Tüm gece uyudun mu?

VOİNOV – Hayır.

ANNENKOV – Uyumalıydın.

VOİNOV – Denedim. Ama çok yorgundum.

ANNENKOV – Ellerin titriyor.

VOİNOV – Hayır. *(Hepsi ona bakarlar.)* Niye bakıyorsunuz bana öyle? İnsan yorgun olamaz mı?

ANNENKOV – İnsan yorgun olabilir, Voinov. Bizler seni düşünüyoruz.

VOİNOV, *(birden şiddetle)* – İki gün önce düşünmeliydi bunu. Eğer bomba atılmış olsaydı, iki gün önce, şimdi böyle yorgun olmayacaktık.

KALİAYEV – Bağışla beni Alexis. Her şeyi güçleştirdim, biliyorum.

VOİNOV, *(yavaştan)* – Bunu söyleyen kim? Niçin güçleştirmek? Yorgunum dedim, hepsi bu.

DORA – Şimdi, her şey çabucak olacak. Bir saat içinde, tamam.

VOİNOV – Evet, tamam. Bir saat içinde...

Çevresine bakınır. Dora ona doğru gelir, ellerinden tutar. Voinov elini bırakır, sonra hırsla çeker.

VOİNOV – Boria, seninle konuşmak istiyorum.

ANNENKOV – Baş başa mı?

VOİNOV – Evet, baş başa.

Diğerleri bakarlar. Kaliayev, Dora, Stepan çıkarlar.

ANNENKOV – Hayrola? *(Voinov susar.)* Söyle, ne var?

VOİNOV – Utanıyorum Boria.

Sessizlik.

VOİNOV – Utanıyorum. Sana gerçeği söylemeliyim.

ANNENKOV – Bombayı atmak istemiyor musun ?

VOİNOV – Atamayacağım.

ANNENKOV – Korkuyor musun? Korkudan başka bir şey, değil mi? Utanacak bir şey yok bunda.

VOİNOV – Korkuyorum Boria ve korktuğum için de utanıyorum.

ANNENKOV – Ama önceki gün neşeliydin, güçlüydün. Buradan çıktığında gözlerin parıldıyordu.

VOİNOV – Her zaman korktum ben Boria. Önceki gün cesaretimi topladım, hepsi bu. Uzaktan arabanın sesini duyduğumda, kendi kendime, «Tamam! Yalnızca bir dakika» demiştim. Dişlerimi sıktım. Tüm kaslarım gerilmişti. Öylesine savuracaktım ki bombayı, daha patlamadan öldürecekti Büyük Dük'ü. İçimde birikmiş olan tüm gücü boşaltmak için ilk patlamayı bekledim. Sonra... sonra hiç. Araba üstüme doğru geldi. Nasıl da hızlıydı! Sonra uzaklaştı. O zaman anladım ki Yanek bombayı atmamış. O anda, korkunç bir soğukluk kapladı içimi ve birden, kendimi bir çocuk gibi güçsüz duydum.

ANNENKOV – Bir şey değil bu, Alexis. Her şey eskisi gibi olacak.

VOİNOV – İki günden beri yaşam eskisi gibi olmadı. Az önce yalan söyledim; dün gece gözümü kırpmadım. Yüreğim öylesine çarpıyordu ki... Oh! Boria, çok umutsuzum.

ANNENKOV – Umutsuz olmamalısın. Hepimiz senin gibiydik. Bombayı atmayacaksın. Bir ay Finlandiya'da dinlenecek, sonra, yeniden döneceksin aramıza.

VOİNOV – Hayır. Bu başka bir şey. Eğer şimdi atmazsam bombayı, hiçbir zaman atmayacağım.

ANNENKOV – Niye o?

VOİNOV – Terör için yaratılmamışım ben. Artık bunu biliyorum. Sizlerden ayrılmam daha iyi olacak. Komitalarda propaganda işlerinde çalışırım.

ANNENKOV – Tehlike her yerde bir.

VOİNOV – Evet, ama gözlerini kapayıp yapabilirsin işini. Hiçbir şey bilmeden.

ANNENKOV – Ne demek istiyorsun?

VOİNOV, *(hırsla)* – Hiçbir şey bilmeden. Toplanmak, durum üzerinde tartışmak, ölüm emrini yerine getirmek, bunlar kolay. Evet, canını tehlikeye atıyorsun, ama gözün kapalı, hiçbir şey görmüyorsun. Ama ayakta olmak kentin üzerine akşam çökerken, sıcak çorbasına, çocuklarına, karısına kavuşmak için adımlarını sıklaştıran kalabalığın içinde, ışıklar saçarak gelen bir arabanın önüne çıkacağını bilmek, işte terör bu. Ve şimdi biliyorum ki damarlarımdaki tüm kanın boşaldığını duymadan yeniden başlayamam. Evet, utanıyorum. Çok yükseklere nişan aldım. Elimden ne geliyorsa onu yapmam gerek.

Çok küçük bir yer. O lâyık olduğum tek yer.

ANNENKOV – Küçük bir yer yok. Hepsinin sonunda hapis ve darağacı.

VOİNOV – Ama öldüreceğin insanı gördüğün gibi görmüyorsun onları. Onları düşlemek gerek. Neyse ki düş gücüm yok. *(Sinirli sinirli güler.)* Örneğin, gizli polisin gerçekten var olduğuna bir türlü inanamadım ben. Bir terörist için tuhaf değil mi bu? Böğrüme ilk tekmeyi yediğimde inanacağım. Daha önce değil.

ANNENKOV – Peki, bir kez hapis? Hapiste biliyor ve görüyorsun. Unutmak yok orada.

VOİNOV – Hapiste alınacak bir karar yok. Evet, orada karar almak yok. Kendi kendine, «Hadi, şimdi sıra sende, ne zaman saldıracağını sen kendin kararlaştıracaksın» demiyorsun. Eğer bugün enselensem, kaçmayı denemezdim. Kaçmak için yeni bir şey gerek. İnisiyatifi ele alman gerek. Eğer kaçmazsan başkaları inisiyatifi ellerinde tutar. Tüm işi gören onlar.

ANNENKOV – İşlerinin arasında kimi zaman ipe yollamak da var.

VOİNOV, *(umutsuzluk içinde)* – Kimi zaman, evet. Ama kendi yaşamını ve bir başkasının yaşamını avuçlarında tutmaktan ve bir anda iki yaşamı alevlere atmaktansa ölmek çok daha kolay. Hayır, Boria, kendime dönmenin tek yolu, kendimi olduğum gibi kabul etmek.*(Annenkov susmaktadır.)* Ödlekler bile devrime hizmet edebilir. Yeter ki yerlerini bulsunlar.

ANNENKOV – Öyleyse hepimiz birer ödleğiz. Ama insanın her zaman bunu sınama olanağı yok.

Ne istiyorsan onu yap.

VOİNOV – Hemen ayrılsam iyi olur. Bana öyle geliyor ki yüzlerine bakamayacağım. Sen anlatırsın onlara.

ANNENKOV – Tabii, anlatırım.

Voinov'a doğru ilerler.

VOİNOV – Yanek'e söyle, bu onun suçu değil. Kendisini sevdiğimi söyle, sizi, hepinizi nasıl seviyorsam öyle.

Sessizlik. Annenkov, Voinov'u öper

ANNENKOV – Hoşça kal kardeş. Tüm bunlar bitecek. Rusya mutlu olacak.

VOİNOV, *(kaçarak)* – Ah evet! Mutlu olsun! Mutlu olsun!

Annenkov kapıya gider.

ANNENKOV – Gelin!

Hepsi Dora ile birlikte içeri girerler.

STEPAN – Ne var?

ANNENKOV – Voinov bombayı atmayacak. Çok yorgun. Doğru olmazdı onun bombayı atması.

KALİAYEV – Benim yüzümden, değil mi Boria?

ANNENKOV – Seni sevdiğini söylememi istedi.

KALİAYEV – Yeniden görecek miyiz onu?

ANNENKOV – Belki. Şimdilik, bizden ayrılıyor.

STEPAN – Niçin?

ANNENKOV – Komitalar içinde daha yararlı olacak.

STEPAN – Kendi mi istedi bunu? Demek korkuyordu?

ANNENKOV – Hayır. Her şeye ben karar verdim.

STEPAN – Suikaste bir saat kala, bizi bir adamdan yoksun mu bırakıyorsun?

ANNENKOV – Suikaste bir saat kala tek başıma karar vermem gerekti. Tartışmak için çok geç. Voinov'un yerini ben alacağım.

STEPAN – Hayır, sıra benim.

KALİAYEV, *(Annenkov'a)* – Sen şefsin Boria. Görevin burda kalmayı gerektiriyor.

ANNENKOV – Bir şefin de arada bir ödlekliğe hakkı vardır. Kararlılığını, cesaretini sınamak sırası geldiğinde. Kararım verilmiştir. Stepan, gereken zaman içinde yerimi sen alacaksın. Buraya gel, bilmen gereken bazı şeyler var.

Çıkarlar Kaliayev oturur. Dora ona doğru gider, elini uzatır. Sonra cayar.

DORA – Senin suçun değil.

KALİAYEV – Ona kötülük ettim, çok kötülük ettim. Biliyor musun geçen gün ne dedi bana?

DORA – Durmadan mutlu olduğunu söylüyordu.

KALİAYEV – Evet, ama bizlerin dışında onun için bir başka mutluluk olmadığını söylüyordu. «Bir biz varız, demişti, örgütümüz. Sonra, başka hiçbir şey yok. Bizimki bir şövalyelik.» Bu ne merhamet, Dora!

DORA – Geri gelecek!

KALİAYEV – Hayır. Onun yerinde ne duyardım, diye düşünüyorum. Son derece umutsuz olurdum.

DORA – Peki şimdi? Şimdi umutsuz değil misin?

KALİAYEV, *(hüzünle)* – Şimdi mi? Şimdi sizinle birlikteyim ve onun olduğu kadar mutluyum.

DORA, *(yavaşça)* – Büyük bir mutluluk bu.

KALİAYEV – Çok büyük, güzel bir mutluluk. Sen de benim gibi düşünmüyor musun?

DORA – Ben de senin gibi düşünüyorum. Öyleyse niçin böyle üzgünsün? İki gün önce yüzün pırıl pırıldı. Büyük bir şenliğe koşar gibiydin. Bugün...

KALİAYEV, *(Ayağa kalkarak, büyük bir hareket içinde)* – Bugün, bilmediğim bir şeyi biliyorum. Hakkın varmış, pek öyle kolay değil. Öldürmenin pek kolayca yapılacak bir şey olduğunu sanıyordum; inanç ve cesaret yeter diyordum. Ama öylesi bir büyüklük yok bende ve şimdi biliyorum ki nefrette mutluluk yok. Tüm bu kötülükler, tümü, hem bende hem başkalarında. Öldürme, ödleklik, haksızlık... Oh! öldürmem gerekiyor, onu öldürmem gerekiyor... Sonuna değin gideceğim! Nefretten de öteye!

DORA – Daha öteye mi? Onun ötesinde hiçbir şey yok.

KALİAYEV – Aşk var.

DORA – Aşk mı? Hayır, gerekli olan bu değil.

KALİAYEV – Oh! Dora nasıl söylersin bunu? Sen, yüreğini bildiğim biri...

DORA – Çok kan akıyor Yanek. Dayanılması güç bir şiddet... Benim gibi eğitilmiş olanların yüreği katı, baş yukarda, gözler bir noktaya dikili. Aşkın ne işi var bu gururlu yüreklerde? Aşk yavaşça eğer başları, Yanek. Bizim boynumuzsa sanki demir.

KALİAYEV – Ama bizler halkımızı seviyoruz.

DORA – Evet, doğru, seviyoruz onları. Sonsuz, desteksiz bir aşkla seviyoruz halkımızı; mutsuz bir aşkla. Ondan uzakta, kendi köşemizde, inançlarımızın içinde yitip gitmiş yaşıyoruz. Peki, o halkımız, o, seviyor mu bizleri? Bizim kendisini sevdiğimizden haberi var mı? Halk susuyor. Bu ne sessizlik böyle, bu ne sessizlik?...

KALİAYEV – Ama aşk dediğin bu işte, her şeyi vermek, geri dönüş umudu olmadan her şeyi feda etmek.

DORA – Olabilir. Bu mutlak aşk, saf ve yalnız sevinç bu. Beni yakıp kavuran aşkın ta kendisi. Gene de öylesi anlar oluyor ki kendi kendime, aşk acaba başka bir şey değil mi, diye sorduğum oluyor. Bir monolog olmaktan çıkabilir mi, acaba kimi zaman bir yanıt yok mu? Şöyle bir şey düşlüyorum: Güneş parıldıyor, kafalar yavaşça eğiliyor, yürek gururunu unutuvermiş ve kollar açılmış... Ah! Yanek, eğer yeryüzünün şu iğrençliği bir saat için olsun unutulabilseydi... Küçümencik bir bencillik saati, düşünebi-

liyor musun bunu?

KALİAYEV – Evet Dora, buna şefkat diyorlar.

DORA – Evet sevgilim, bildin, bunun adı şefkat. Ama gerçekten biliyor musun bunu? Adaleti şefkatle mi seviyorsun? *(Kaliayev susar.)* Halkımızı böylesi bir cömertlik ve sevecenlikle mi seviyorsun, yoksa tam tersine bir öç alma ve bir başkaldırma ateşiyle mi? *(Kaliayev hep susmaktadır.)* Görüyorsun. *(Ona doğru gider, çok güçsüz bir sesle:)* Ya ben Yanek, beni şefkatle mi seviyorsun?

Kaliayev ona bakar.

KALİAYEV, *(bir sessizlikten sonra)* – Hiç kimse benim sevdiğim gibi sevemez seni.

DORA – Biliyorum. Ama herkes gibi sevmek daha iyi değil mi?

KALİAYEV – Herhangi biri değilim ben. Nasılsam seni de öyle seviyorum.

DORA – Adaletten, örgütten de mi daha çok seviyorsun beni?

KALİAYEV – Ben, seni, adaleti ve örgütü birbirinden ayırmıyorum ki.

DORA – Biliyorum. Ama yanıtla beni, yalvarırım yanıtla. Yalnızlıkta, şefkat ve bencillikle mi seviyorsun beni? Doğru olmasaydım gene sever miydin beni?

KALİAYEV – Eğer sen doğru olmasaydın da ben seni sevseydim, sevdiğim sen olmayacaktın ki.

DORA – Yanıtlamıyorsun. Yalnızca şunu söyle bana: eğer örgütün içinde olmasaydım gene sever miydin beni?

KALİAYEV – Örgütte olmasaydın, nerde olacaktın ki?

DORA – O öğrencilik yıllarımı anımsıyorum. Gülerdim. O sıralar güzeldim. Zamanımı gezinerek, düşler kurarak geçirirdim. Sever miydin o hafif, kaygısız Dora'yı?

KALİAYEV, *(duralar, sonra yavaştan)* – Sana evet demek için yanıyor içim.

DORA, *(bir bağırış içinde)* – Öyleyse, söyle sevgilim! Eğer düşünüyorsan, eğer gerçekse bu, söyle! Evet, adaletin karşısında, yoksulluğun önünde, zincirlenmiş halkın önünde, evet de! Yalvarırım, can çekişen çocuklara karşın, asılanlara, kırbaçlananlara karşın, evet de!...

KALİAYEV – Kes sesini, Dora!

DORA – Hayır, hiç değilse bir kez olsun bırakmak gerek ki döksün içini insan. Beni çağırasın diye bekliyorum, beni, Dora'yı, bütün bu adaletsizliklerle zehirlenmiş dünyanın dışına.

KALİAYEV – Kes sesini! Yüreğim, biliyorsun yalnızca senden söz ediyor. Ama birazdan, titremem gerekecek.

DORA, *(şaşkın)* – Birazdan mı? Ha, evet unutmuştum... *(Ağlıyormuşçasına güler.)* Hayır, hayır, bu çok iyi sevgilim. Darılma, aklım başımda değildi. Yorgunluk. Doğrusu, ben de söyleyemezdim bunu. Yazı anımsıyor musun, Yanek? Hah! Yaz... Hayır, hep bu bitmek tükenmek bilmez kış. Bu dünyanın insanları değiliz biz. Bizler doğrularız. Bir sıcaklık var ki bizim için değil. *(Kendine döner.)* Ah! acıyın doğrulara!

KALİAYEV, *(umutsuzlukla ona doğru bakar)* – Evet, bizim payımıza düşen de bu. Aşk imkânsız bizim için. Ama Büyük Dük'ü öldüreceğim ve bu erinç verecek. Hem sana hem bana.

DORA – Erinç! Ne zaman kavuşacağız ona?

KALİAYEV, *(bağırarak)* – Yarın!

Annenkov'la Stepan girerler Dora ile Kaliayev birbirlerinden uzaklaşır.

ANNENKOV – Yanek!

KALİAYEV – Hemen! *(Derin derin soluk.)* En sonunda, işte, en sonunda...

STEPAN, *(ona doğru gelerek)* – Elveda Yanek, seninleyim.

KALİAYEV – Elveda, Stepan. *(Dora'ya doğru döner.)* Elveda Dora.

Dora ona doğru ilerler. Birbirlerinin çok yakınındadırlar. Ama birbirlerine dokunmazlar

DORA – Hayır Yanek, veda yok. Yeniden görüşeceğiz. Yeniden bulacağız birbirimizi.

Kaliayev ona bakar. Sessizlik.

KALİAYEV – Yeniden buluşmak üzere. Rusya çok güzel olacak!

DORA, *(gözyaşları içinde)* – Rusya çok güzel olacak!

Kaliayev, ikonun önünde haç çıkarır. Annenkov'la çıkarlar. Stepan pencereye doğru gider Dora yerinden kımıldamaz, hep kapıya bakmaktadır.

STEPAN – Nasıl da dik yürüyor. Biliyor musun Yanek'e güvenmemekle haksızlık ettim. Onun coşkunluğuydu hoşuma gitmeyen. Haç çıkardı gördün mü? İnanıyor mu Tanrı'ya?

DORA – Bilmiyorum. Kiliseye gitmez.

STEPAN – Gene de, manevî bir iç dünyası var demek. Demek bizi birbirimizden ayıran buymuş. Ben ondan daha taş yürekliyim, biliyorum. Biz, Tanrı'ya inanmayanlar için tam bir adalet gerek, eğer bu yoksa, umutsuzluk.

DORA – Yanek için adaletin kendisi bile umutsuzluk.

STEPAN – Evet, güçsüz bir ruhu var. Ama kolu güçlü. Bu da ruhundan daha önemli. Öldürecek, hiç kuşkum yok. Çok, çok güzel bir şey bu. Yıkmak, işte gerekli olan bu. Ama sen bir şey demiyorsun, Dora? *(Dora'yı süzer.)* Âşık mısın ona?

DORA – Sevmek için zaman gerek. Adalet için bile çok az zamanımız var.

STEPAN – Hakkın var. Yapacak çok iş var; baştan aşağı yıkmak gerek bu dünyayı. Sonra... *(Pencerede.)* Gözden kaçırdım onları, varmış olmalılar yerlerine.

DORA – Peki, sonra?...

STEPAN – Birbirimizi seveceğiz.

DORA – Eğer o günleri görürsek.

STEPAN – Bizden sonrakiler sevecekler birbirlerini. Bu da aynı şeye gelir.

DORA – Stepan, «nefret» der misin?

STEPAN – Nasıl?

DORA – İki hece: «nef-ret»

STEPAN – Nefret.

DORA – Çok güzel. Yanek doğru dürüst söyleyemiyordu.

STEPAN, *(bir sessizlikten sonra, Dora'ya doğru yürüyerek)* – Anlıyorum, beni aşağılıyorsun. Peki haklı olduğundan emin misin? *(Sessizlik. Artan bir şiddetle:)* Burada hepiniz boktan bir aşk adına yaptıklarınızla hesaplaşıyorsunuz. Benim bir şeyi sevdiğim yok, ben nefret ediyorum, evet, tüm insanlardan nefret ediyorum. Ne işime yarar onların sevgileri? Üç yıl önce zindanda öğrendim onu ve üç yıldır da üstümde taşıyorum. Merhamete geleyim de bombayı bir haç taşır gibi mi taşıyayım? Hayır! Hayır! Ben, çok uzaklara gittim ben, çok şey öğrendim ben... Bak... *(Gömleğini yırtar. Dora ona doğru bir davranışta bulunur. Ama kırbaç izleri önünde geriler.)* İşte izler! Onların sevgilerinin izleri. Şimdi de aşağılıyor musun beni?

DORA – Acıyı kim aşağılayabilir? Seni de seviyorum, Stepan.

STEPAN, *(ona bakar, duyulur duyulmaz bir sesle)* – Bağışla Dora! *(Bir an. Döner.)* Belki bir yorgunluktur bu. Savaşmakla geçen yıllar, bunaltılar, ispiyonlar, zindan ve sonunda, bu. *(Kırbaç izlerini gösterir.)* Sevmek gücünü nerde bulacağım? Bana, nefret etmek kalıyor. Bu bile hiçbir şey hissetmemekten iyi.

DORA – Evet, hiç değilse...

Stepan, Dora'ya bakar. Saat yediyi çalmaktadır.

STEPAN, *(birden dönerek)* – Birazdan Büyük Dük geçecek.

Dora pencereye doğru gider, yüzünü cama dayar Uzun bir sessizlik. Sonra uzaktan arabanın sesi, yaklaşır, geçer

STEPAN – Eğer yalnızsa...

Araba uzaklaşır Korkunç bir patlama. Başını ellerinin arasına alan Dora'nın sıçrayışı. Uzun bir sessizlik.

STEPAN – Boria bombayı atmadı. Yanek başardı. Başardı! Ey halk! Ey sevinç!...

DORA, *(gözyaşları içinde ona doğru atılarak)* – Onu biz öldürdük! Onu biz öldürdük! Onu ben... öldürdüm.

STEPAN, *(bağırarak)* – Kimi biz öldürdük? Yanek'i mi?

DORA – Büyük Dük'ü.

Perde

DÖRDÜNCÜ PERDE

Butürgi hapishanesinde Pugaçev kulesinin bir hücresi. Sabah.

Perde kalktığında Kaliayev hücresinde kapıya doğru bakmaktadır Bir gardiyanla, elinde kova, bir tutuklu girer.

GARDİYAN – Hadi temizle bakalım. Çabuk tarafından.

Gardiyan pencerenin önünde durur Foka, Kaliayev'e bakmadan temizliğe başlar Sessizlik.

KALİAYEV – Adın ne kardeş?
FOKA – Foka.
KALİAYEV – Mahkûm musun?
FOKA – Öyle görülüyor.
KALİAYEV – Ne yaptın?
FOKA – Adam öldürdüm.
KALİAYEV – Açtın tabii.
GARDİYAN – Yavaaaş!
KALİAYEV – Nasıl?

GARDİYAN – Yavaş dedik. Talimata rağmen bıraktım konuşasınız. Ama biraz yavaştan. Sen de onun gibi yap.

KALİAYEV – Açtın değil mi?

FOKA – Hayır, susuz.

KALİAYEV – Sonra?

FOKA – Sonrası, elime bir balta geçirip hepsini yere serdim. Dediklerine bakılırsa üçünü haklamışım.

Kaliayev ona bakar.

FOKA – N'oldu *barin*,* artık kardeş demiyorsun bana; soğudun mu yoksa?

KALİAYEV – Hayır. Ben de adam öldürdüm.

FOKA – Kaç tane?

KALİAYEV – Dilersen birazdan söylerim kardeş. Ama sen ilkin cevap ver bana, olup bitenlerden pişmansın değil mi?

FOKA – Tabii, yirmi yıl... az buz değil. İnsana pişmanlık verir elbet.

KALİAYEV – Yirmi yıl. Buraya yirmi üçümde giriyorum, saçlarım aklaşmış, öyle çıkıyorum.

FOKA – Oh! belki sana o kadar vermezler. Günü gününe uymaz ki yargıcın. Evli mi, evliyse kiminle evli? Sonra sen bir *barin*'sin. Sizlere, şeytanın yumurcaklarıyla aynı tarife uygulanmıyor. Paçayı kurtarırsın sen.

KALİAYEV – Sanmıyorum. İstemiyorum da. Utanca yirmi yıl dayanamam.

FOKA – Utanç mı? Ne utancı? Hah, bir

* Barin, Rusça'da efendi, bey anlamında.

barin'in düşünceleri bunlar. Söyle bakayım kaç tane temizledin?

KALİAYEV – Bir tek.

FOKA – Ne diyorsun? Hiçbir şey değil bu.

KALİAYEV – Ben, Büyük Dük Serj'i öldürdüm.

FOKA – Büyük Dük'ü mü? Eh, sana da bu yakışırdı. Şu *barin*'lere bakındı hele. Söyle, çok mu önemli bu?

KALİAYEV – Evet. Ama böylesi gerekiyordu.

FOKA – Neden bu? Sarayda mı yaşıyordun? Bir kadın hikâyesi mi? İyi etmişsin...

KALİAYEV – Ben sosyalistim.

GARDİYAN – Yavaaaş.

KALİAYEV, *(daha yüksekten)* – Ben devrimci sosyalistim.

FOKA – İşte bir hikâye. Ne ihtiyacın vardı o dediğini olmaya? Rahatçana otursaydın köşende bunlar gelmezdi başına. Dünya *barin*'ler için yaratılmış.

KALİAYEV – Hayır, dünya senin için yaratıldı. Çok yoksulluk var ve o kadar da suç. Yoksulluk azalınca suçlar da azalacak. Eğer yeryüzü özgür olsaydı, sen burda olmazdın.

FOKA – Hem evet, hem hayır. Özgür ya da değil, aslına bakarsan hiçbir zaman bir kadeh fazlasını içmek doğru değil.

KALİAYEV – Hiçbir zaman doğru değil. Ama insan böyle horlandığı için içiyor. Bir gün gelecek, içkinin gereği kalmayacak, utanç diye de bir şey olmayacak, ne *barin*, ne de şeytanın yumurcakları. Hepimiz kardeş olacağız ve adalet içinizle dışınızı

bir kılacak. Neden söz ettiğimi biliyor musun?

FOKA – Evet, Tanrı'nın cennetinden.

GARDİYAN – Yavaaaş.

KALİAYEV – Bunu söylememeli kardeş. Tanrı'nın elinden hiçbir şey gelmez. Adalet bizlerin işi. *(Bir an.)* Anlamıyor musun? *(Bir an.)* Aziz Dimitri'nin hikâyesini bilir misin?

FOKA – Hayır.

KALİAYEV – Bozkırda Tanrı'yla buluşacaktır. Arabası çamura saplanmış bir köylüye rastlayınca, durur. Yardım eder köylüye. Çamur balçık mı balçık, çukur da alabildiğine derin. Bir saat boyunca uğraşmak gerekir. İş bittiğinde, Aziz Dimitri buluşma yerine koşar. Ama Tanrı artık orada değildir.

FOKA – Eeee?

KALİAYEV – Eeesi, çamura saplanmış çok sayıda araba ve yardıma muhtaç o kadar kardeş var ki buluşma yerine hep gecikmeyle varacak kişiler söz konusu.

Foka geriler

KALİAYEV – N'oldu?

GARDİYAN – Yavaaaş. Hadi moruk sen de elini çabuk tut.

FOKA – Ürküyorum. Tüm bunlar olağan değil. Kendini azizlerin, arabaların hikâyeleriyle hapse attıranı ilk kez görüyorum. Sonra, bir şey daha var...

Gardiyan güler

KALİAYEV, *(Foka'ya bakarak)* – Neymiş o?

FOKA – Büyük Dükleri öldürenleri ne yaparlar?
KALİAYEV – Asarlar.
FOKA – Ah!

Gardiyanın gülüşü artarken, Foka uzaklaşır.

KALİAYEV – Dur. Ne yaptım ki sana?
FOKA – Hiçbir şey yapmadın. Bir *barin*'sin; ama, gene de aldatmak istemem seni. Böyle gevezelik edilir, zaman geçirilir, ama ipe çekileceksen, bunlar iyi şeyler değil.
KALİAYEV – Niçin?
GARDİYAN, *(gülerek)* – Hadi, moruk, söyle...
FOKA – Çünkü bir kardeşle konuşur gibi konuşamazsın benimle. Burda mahkûmları ben asarım.
KALİAYEV – Sen de burada kürek mahkûmu değil misin?
FOKA – Evet. Ama bu işi yapmamı önerdiler bana ve her asılan kişi için cezamdan bir yıl düşüyorlar. Görüyorsun, fena bir iş değil.
KALİAYEV – Demek, senin suçunu bağışlamak için başka suçlar işletiyorlar sana.
FOKA – Aa, pek suç sayılmaz bu, nasılsa mahkûm olmuşlar. Sonra onlar için ne fark eder, ha ben asmışım ha bir başkası asmış... Bana soracak olursan, Hıristiyan değil bunlar.
KALİAYEV – Peki, bugüne değin kaç kez?
FOKA – İki kez.

Kaliayev geriler. Gardiyanla Foka kapıya doğru yaklaşırlar. Gardiyan Foka'yı iteler

KALİAYEV – Demek bir cellâtsın sen?

FOKA – İyi bildin *barin*, peki sen?

Çıkarlar. Ayak sesleri ve emirler duyulur. Gardiyanla, iyi giyimli Skuratov girer.

SKURATOV – Yalnız bırak bizi. Merhaba. Tanıyor musunuz beni? *(Güler.)* Ben sizi tanıyorum. Şimdiden ünlü ha? *(Kaliayev'e bakar.)* Tanıtabilir miyim kendimi? *(Kaliayev ağzını açmaz.)* Bir şey söylemiyorsunuz. Anlıyorum. Hücre, öyle mi? Sekiz gün bir hücrede kapalı kalmak güç değil mi? Bugün kaldırdık hücre hapsinizi, ziyaretçileriniz olacak. Ben de zaten bunun için burada bulunuyorum. Az önce size Foka'yı göndermedim. Olağanüstü değil mi? Sizin ilginizi çekeceğini düşündüm. Memnun musunuz? Sekiz gün sonra insan yüzü görmek iyi olsa gerek.

KALİAYEV – Bu görülecek yüze bağlı.

SKURATOV – Güzel, yerinde bir ses. Ne istediğinizi biliyorsunuz. *(Bir an.)* Eğer yanlış anlamadımsa, yüzüm pek hoşunuza gitmedi.

KALİAYEV – Evet.

SKURATOV – Çok üzüldüm buna. Ama bir yanılma söz konusu. Her şeyden önce ışık pek kötü. Bir bodrumda kimse sempatik olamaz. Sonra beni tanımıyorsunuz. Kimi zaman, bir yüz tiksindirir sizi. Ama sonra yüreğini tanıdığınızda...

KALİAYEV – Yeter. Kimsiniz?

SKURATOV – Skuratov, Polis Müdürü.

KALİAYEV – Bir uşak.

SKURATOV – Size hizmet etmeye... Ama sizin yerinizde olsaydım, daha az gösterirdim gururumu. Belki o noktaya kendiliğinizden geleceksiniz. Başlangıçta adalet istenmekle başlanır, sonra polisi örgütlemekle sona erer. Aslında, gerçek, beni korkutmuyor. Sizinle açık konuşacağım. Beni ilgilendiriyorsunuz ve size bağışlanmanızı sağlayacak olanaklar sunuyorum.

KALİAYEV – Ne bağışlanması?

SKURATOV – Ne demek ne bağışlanması? Hayatınızın bağışlanması.

KALİAYEV – Kim istedi sizden bunu?

SKURATOV – Hayat istenmez, dostum. Onu size verirler. Hiç kimseye bir iyiliğinizin dokunduğu olmadı mı? Şöyle bir yoklayın belleğinizi.

KALİAYEV – İlk ve son kez söylüyorum, sizin bağışınızı istemiyorum.

SKURATOV – Hiç değilse dinleyin. Ben sizin düşmanınız değilim, görünüşe aldanmayın. Düşündüklerinizde haklı olduğunuzu kabul ediyorum. Cinayet konusu hariç...

KALİAYEV – Bu sözü kullanmaktan men ederim sizi.

SKURATOV, *(ona bakarak)* – Ah! sinirler zayıf öyle mi? *(Bir an.)* İçtenlikle söylüyorum, yardım etmek isterdim size.

KALİAYEV – Bana yardım etmek mi? Ne ödemem gerekiyorsa hazırım. Ama bu senli-benliliğe dayanasım yok. Bırakın beni.

SKURATOV – Size yöneltilen suçlamalar...

KALİAYEV – Düzeltirim.

SKURATOV – Ne dediniz?

KALİAYEV – Düzeltirim. Ben bir savaş tutsağıyım, bir suçlu değil.

SKURATOV – Nasıl isterseniz. Ne var ki bazı hasarlar oldu, değil mi? Büyük Dük'ü ve politikayı bir yana bırakalım. En azından ortada bir insanın ölümü var. Hem de ne ölüm!

KALİAYEV – Ben, bombayı sizin zorbalığınızın üstüne attım, bir insanın üstüne değil.

SKURATOV – Kuşkusuz. Ama isabeti bir insan aldı. Biliyor musunuz sevgili dostum, bedeni bulduğumuzda başı yoktu. Baş kaybolmuştu. Geriye kalanlara gelince, yalnızca bir kol ve bir bacağın parçası tanınabilir durumdaydı.

KALİAYEV – Ben bir hükmü yerine getirdim.

SKURATOV – Belki, belki. Hüküm konusunda size bir şey söylemiyorum. Nedir ki bir hüküm? Üstünde geceler boyu tartışılabilir bir sözcük. Size... hayır sevmeyeceksiniz bu sözcüğü... gelin bir amatör işi diyelim, biraz karman çorman, ama sonuçlarına gelince, onların pek tartışılacak bir yanı yok. Herkes görebilir onları. Bir sorun Büyük Düşes'e. Kan aktı, anlıyor musunuz, çok kan aktı.

KALİAYEV – Kesin sesinizi!

SKURATOV – Güzel. Ben şunu söylemek istedim. Hükümden söz etmekten kaçınıyorsanız, yargılayan ve hükmü yerine getiren yalnızca partidir ve Büyük Dük'ü öldüren bomba değil, düşüncedir, inançtır, dolayısıyla bağışlanmaya ihtiyacım yoktur diyorsunuz. Bir an için öteki açıdan bakın, Büyük Dük'ün kafasını uçuranın kendiniz olduğunu kabul edin, bu durumda her şey değişiyor, değil mi? O zaman bağışlanma gereksiniminiz var. İşte size bu

noktada yardım etmek istiyorum. İnanın, sadece sempatiyle. *(Güler.)* Ne yaparsınız, ben düşüncelerle değil, kişilerle ilgileniyorum.

KALİAYEV, *(patlayarak)* – Benim kişiliğim sizin de, efendilerinizin de üstündedir. Beni öldürebilirsiniz, ama yargılayamazsınız. Nereye varmak istediğinizi biliyorum. Zayıf bir yerimi yakalamak istiyorsunuz ve utanç verici bir davranış bekliyorsunuz. Gözyaşları, pişmanlık... Ama hiçbir şey elde edemeyeceksiniz. Benim ne olduğumun sizinle ilgisi yok. Sizinle ilgili olan bizlerin nefretidir; benim nefretim ve kardeşleriminki. Sizin hizmetinizde bu nefret.

SKURATOV – Nefret mi? Al sana bir fikir daha. Ama fikir olmayan bir şey var: cinayet. Ve tabii, onun sonuçları. Pişmanlık ve ceza demek istiyorum. Sorunun en can alıcı noktası da burda. Ben de bunun için polis oldum. Can alıcı noktanın içinde olmak için. Ama siz, içinizi dökmekten hoşlanmıyorsunuz. *(Bir an. Yavaşça Kaliayev'e doğru yaklaşır.)* Tüm söylemek istediğim, Büyük Dük'ün kafasını unutuyormuş gibi yapamayacağınızdır. Eğer bunu hesaba katarsanız, inançlarınızın bir işinize yaramadığını görürsünüz. Yaptığınız işten böyle gurur duyacağınıza, utanırdınız. Utanmaya başladığınız andan itibaren de hatanızı düzeltmek için yaşamak isterdiniz. En önemlisi yaşamaya karar vermeniz.

KALİAYEV – Peki, ya karar vermiş olsaydım?

SKURATOV – Kendiniz ve arkadaşlarınız için bağışlanma...

KALİAYEV – Yakaladınız mı onları?

SKURATOV – Hayır. Ama yaşamaya karar verirseniz yakalayacağız onları.

KALİAYEV – Yanlış anlamadım ya?

SKURATOV – Kuşkusuz. Hemen gene darılmayın. Düşünün biraz. İnanç yönünden, onları ele veremezsiniz. Ama biraz yakından baktığımızda tam tersi; onlara bir hizmet vermiş olacaksınız. Onları yeni sıkıntılardan kurtaracak, darağacından çekip alacaksınız. Tüm bunların üstünde, bir iç huzura kavuşacaksınız. Birçok açıdan paha biçilmez bir durum.

Kaliayev susar.

SKURATOV – Evet?

KALİAYEV – Kardeşlerim cevabı çok geçmeden verirler.

SKURATOV – Gene bir cinayet! Demek bir yazgı bu. İşte böyle, benim görevim burada biter. Kalbim üzgün. Ama öyle görüyorum ki inançlarınıza bağlısınız. Ben sizi onlardan ayıramam.

KALİAYEV – Hayır, kardeşlerimden ayıramazsınız beni.

SKURATOV – Hoşça kalın. *(Çıkar gibi yapar, sonra geri dönerek:)* Peki, bu durumda niçin Büyük Düşes'le yeğenlerini öldürmekten kaçındınız?

KALİAYEV – Kim söyledi size bunu?

SKURATOV – Size bilgi verenler bize de veriyor. Hiç değilse biraz... Söyleyin, niçin onları öldürmekten kaçındınız.

KALİAYEV – Bu sizi ilgilendirmez!

SKURATOV – Öyle mi sanıyorsunuz? İster misiniz ben söyleyeyim size. İnanç bir Büyük Dük'ü öldürebilir, ama çocukları öldürmek için zorlanır. İşte bunu gördünüz. Öyleyse, bir soru çıkıyor ortaya: çocukları öldürmeyi başaramayan bir inanç, bir Büyük Dük'ü öldürmekle nasıl yücelir.

Kaliayev bir davranışta bulunur.

SKURATOV – Oh! bana yanıt vermeyin, özellikle yanıtlamayın beni! Büyük Düşes'e vereceksiniz yanıtı.

KALİAYEV – Büyük Düşes'e mi?

SKURATOV – Evet, sizi görmek istiyor. Bu konuşmanın mümkün olup olmadığını görmek için uğramıştım. Görüyorum ki mümkün. Hattâ, sizin görüşlerinizi değiştirmek tehlikesini bile taşıyor. Büyük Düşes Hıristiyandır. Ruh, görüyorsunuz ya, onun uzmanlık alanı. *(Güler.)*

KALİAYEV – Görmek istemiyorum kendisini.

SKURATOV – Üzgünüm, ama kendileri bunu çok istiyor. Tüm bunlardan sonra kendisine küçük bir borcunuz olsa gerek. Kocasının ölümünden beri aklının pek başında olmadığı söyleniyor. Biz de kendisini kırmak istemedik. *(Kapıda.)* Eğer fikrinizi değiştirirseniz, önerimi unutmayın. Gene geleceğim. *(Bir an. Dinler.)* İşte geliyor. Polisten sonra, din. Gerçekten de şımartıyorlar sizi. Ama tümü tutarlı. Hapishanesiz Tanrı'yı gözünüzün önüne getirin bir.

Çıkar. Sesler, emirler duyulur.
Büyük Düşes girer, hareketsiz ve sessiz.
Kapı açık kalır.

KALİAYEV – Ne istiyorsunuz?
BÜYÜK DÜŞES *(yüzünü açarak)* – Bak!

Kaliayev susar.

BÜYÜK DÜŞES – Bir insanla birlikte birçok şey de ölüyor.
KALİAYEV – Biliyordum bunu.
BÜYÜK DÜŞES, *(bir doğallık içinde, ama kısık bir sesle)* – Katiller bilmez bunu. Bilselerdi, nasıl öldürürlerdi.

Sessizlik.

KALİAYEV – İşte gördüm sizi. Artık yalnız kalmak istiyorum.
BÜYÜK DÜŞES – Hayır. Şimdi de benim sana bakmam gerekiyor.

Kaliayev geriler

BÜYÜK DÜŞES, *(oturmuş, bitkin gibi)* – Artık yalnız kalamıyorum. Bir zamanlar acı çektiğimde, o, acımı görebilirdi. Böylece acı çekmenin bir anlamı vardı. Şimdi... Hayır, artık yalnız kalamam, susmak... Kiminle? Başkaları bilmezler. Üzüntülüymüş gibi görünürler. Öyledirler, bir, bilemedin iki saat. Sonra gidip yemeklerini yiyecekler ve uyuyacaklar.

Hele uyumak... Senin de gözüne uyku girmiyordur, hiç kuşkum yok. Peki bu cinayetten kime söz açmalı, katiline değilse, kime?

KALİAYEV – Hangi cinayet? Adaletin yerine gelmesinden başka bir şey bilmiyorum.

BÜYÜK DÜŞES – Aynı ses! Sesin bile onunkinin aynı olmuş. Doğruluktan söz eden herkes aynı tonda konuşuyor. «Bu doğrudur!» derdi, diğerlerine sesini kesip oturmak düşerdi. Belki yanılıyordu, sen de yanılıyorsun...

KALİAYEV – Rus halkını yüzyıllar boyunca inildeten adaletsizliğin simgesiydi. Bunun için yalnızca ayrıcalıklara sahip oluyordu. Diyelim ki yanıldım, hapis ve ölüm bunun karşılığı olacak.

BÜYÜK DÜŞES – Evet, acı çekiyorsun. Ama o, onu öldürdün.

KALİAYEV – Bir anda. Böylesi bir ölüm, hiçbir şey değil.

BÜYÜK DÜŞES – Hiçbir şey değil mi? *(Daha yavaştan:)* Doğru. Oradan hemen uzaklaştırdılar seni. Polislerin arasında söylev çekmişsin. Anlıyorum. Sana yardımı olmalıydı. Ben, birkaç saniye sonra vardım oraya. Ben gördüm. Ne toplayabildiysem koydum sedyenin üstüne. Ne kadar kan vardı! *(Bir an.)* Üzerinde beyaz bir rop vardı...

KALİAYEV – Kesin sesinizi.

BÜYÜK DÜŞES – Niçin? Gerçeği söylüyorum. Ölmeden iki saat önce ne yapıyordu, biliyor musun? Uyuyordu. Bir koltuğun içinde ayaklarını küçük bir iskemlenin üstüne uzatmış... her zamanki gibi. Uyuyordu ve sen, sen bu korkunç akşamın içinde onu bekliyordun... *(Ağlar.)* Şimdi yardım et bana.

(Kaliayev uzaklaşır, sertleşmiş.) Gençsin. Kötü olamazsın.

KALİAYEV – Genç olacak vakti bulamadım.

BÜYÜK DÜŞES – Niçin böyle sertleştiriyorsun kendini? Kendi kendine acıdığın olmadı mı hiç?

KALİAYEV – Hayır.

BÜYÜK DÜŞES – Hata. Acıyı dindirir bu. Ben, kendimden başkasına acımıyorum artık. *(Bir an.)* Acı çekiyorum. Beni, ayırmak yerine onunla birlikte öldürmeliydiniz.

KALİAYEV – Sizin için değil, yanınızda çocuklar vardı, onlar için.

BÜYÜK DÜŞES – Biliyorum. Pek sevmem onları. *(Bir an.)* Büyük Dük'ün yeğenleri. Onlar da amcaları gibi suçlu değiller miydi?

KALİAYEV – Hayır.

BÜYÜK DÜŞES – Tanıyor musun onları? Kız kötü yüreklidir. Yoksullara, kendi sadakasını kendi götürmek istemez. Onlara dokunmaktan bile korkar. Doğru mudur, adil midir? Değildir. Büyük Dük, hiç değilse, köylüleri severdi. Onlarla kadeh tokuştururdu ve sen onu öldürdün. Hiç kuşku yok, sen de adil değilsin. Oh! dünya bir çöl.

KALİAYEV – Bunların bir yararı yok. Benim gücümü tüketmek ve beni umutsuzluğa sürüklemek istiyorsunuz. Başaramayacaksınız. Bırakın beni.

BÜYÜK DÜŞES – Benimle birlikte dua etmek istemiyor musun? Pişman olmak!... Böylece yalnızlıktan kurtuluruz.

KALİAYEV – Bırakın hazırlayayım kendimi ölüme. Eğer ölmezsem, işte o zaman bir katil olurum.

BÜYÜK DÜŞES, *(dikleşir)* – Ölmek mi? Ölmek mi istiyorsun? Hayır. *(Büyük bir hareketlilik içinde Kaliayev'e doğru yaklaşır.)* Yaşamalısın ve bir katil olduğunu kabul etmelisin. Onu öldürmedin mi onu? Hükmünü Tanrı verecek.

KALİAYEV – Hangi Tanrı, benimki mi, sizinki mi?

BÜYÜK DÜŞES – Kutsal Kilise'nin Tanrı'sı.

KALİAYEV – Sizin Kutsal Kilise'nizin bir işi yok burda.

BÜYÜK DÜŞES – Bir zamanlar hapis nedir bilen, Efendisine hizmet ediyor Kutsal Kilise'miz.

KALİAYEV – Zaman değişti. Kutsal Kilise de Efendisinin mirasına konmayı seçti.

BÜYÜK DÜŞES – Seçti mi? Ne demek istiyorsunuz?

KALİAYEV – Bağışlamayı kendine alıkoydu, bize de merhameti bıraktı.

BÜYÜK DÜŞES – Biz? Kim bu biz?

KALİAYEV, *(bağırarak)* – Tüm o astıklarınız!

Sessizlik.

BÜYÜK DÜŞES, *(yavaşça)* – Ben sizin düşmanınız değilim.

KALİAYEV, *(umutsuzlukla)* – Düşmanımızsınız. Sizin soyunuzdan ve klanınızdan olan herkes gibi. Katil olmaktan daha iğrenç bir şey var: adam öldürecek yaradılışta olmayan birini, bunu yapmaya zorlamak. Bir bakın bana. Yemin ederim ki bir adam öldürecek yaradılışta değildim.

BÜYÜK DÜŞES – Düşmanınızla konuşur gibi konuşmayın benimle. Bakın. *(Kapıyı kapar.)* Size güveniyorum. *(Ağlar.)* Kan bizi ayırıyor. Ama Tanrı'da ulaşabilirsiniz bana, hattâ o acının en acı noktasında. Hiç değilse benimle birlikte dua edin.

KALİAYEV – Hayır. *(Büyük Düşes'e doğru gider.)* Size karşı acımaktan başka bir şey duyduğum yok ve siz şimdi yüreğime dokundunuz. Şimdi, anlayacaksınız beni, çünkü hiçbir şey gizlemeyeceğim sizden. Tanrı'yla olan buluşmamdan bir şey beklediğim yok artık. Ama, ölürken tüm o sevdiklerime vermiş olduğum buluşma sözünü yerine getireceğim. Kardeşlerim o anda beni düşünecekler. Dua etmek onlara ihanet etmek olur.

BÜYÜK DÜŞES – Ne demek istiyorsunuz?

KALİAYEV, *(heyecanla)* – Hiç, yalnızca mutlu olacağımı söylüyorum. Dayanmam gereken uzun bir savaşım var önümde ve dayanacağım. Ama hüküm verildiğinde ve infaz saati geldiğinde, darağacının basamağında, sırtımı döneceğim sizlere ve bu iğrenç dünyaya ve bırakacağım kendimi içimi dolduran sevgiye. Anlıyor musunuz beni?

BÜYÜK DÜŞES – Tanrı'dan uzakta sevgi yok.

KALİAYEV – Var. Onun kuluna olan sevgi var.

BÜYÜK DÜŞES – Kul mu? İğrenç bir şey bu. Onu yok etmekten ya da bağışlamaktan başka ne gelir elden?

KALİAYEV – Onunla ölmek.

BÜYÜK DÜŞES – Tek başına ölür insan. O da tek başına öldü.

KALİAYEV, *(umutsuzlukla)* – Birlikte ölmek! Bugün, birbirini sevenler gerçekten birleşmek istiyorlarsa, birlikte ölmeliler. Adaletsizlik ayırıyor, utanç, acı, başkalarına yapılan kötülükler, suç, tümü, tümü ayırıyor. Yaşamak bir işkence, çünkü yaşamak ayırıyor.

BÜYÜK DÜŞES – Tanrı ise birleştiriyor.

KALİAYEV – Bu dünyada değil. Benim buluşmalarımsa bu dünyada.

BÜYÜK DÜŞES – Bu, köpeklerin buluşması. Burun yerde, sürekli kuyruk sallama, sürekli düş kırıklığı.

KALİAYEV, *(pencereye doğru dönmüş)* – Yakında öğreneceğim bunu. *(Bir an.)* Ama her sevince sırtını dönmüş, birbirini acıda seven ve acının dışında bir buluşma yeri bilmeyen iki kişi düşünülemez mi? *(Büyük Düşes'e bakar.)* Aynı ipin birleştireceği iki insan düşlenemez mi?

BÜYÜK DÜŞES – Hangi korkunç aşk bu böyle?

KALİAYEV – Siz ve sizinkiler başkasına izin vermediniz.

BÜYÜK DÜŞES – Ben de seviyordum o öldürdüğünüz adamı.

KALİAYEV – Anladım bunu. Bu nedenle, sizi de, sizinkileri de bana çektirdiğiniz bu acılar için bağışladım. *(Bir an.)* Artık bırakın beni.

Uzun bir sessizlik.

BÜYÜK DÜŞES, *(doğrularak)* – Bırakacağım. Buraya sizi Tanrı'ya ulaştırmak için gelmiştim, şim-

di biliyorum bunu. Ama siz kendi kendinizi yargılamak ve kendi kendinizi kurtarmak istiyorsunuz. Başaramazsınız bunu. Eğer yaşarsanız, Tanrı yapabilir bunu. Ben bağışlanmanızı isteyeceğim.

KALİAYEV – Yalvarırım, yapmayın bunu. Bırakın öleyim, yoksa sonsuza dek nefret edeceğim sizden.

BÜYÜK DÜŞES, *(eşikte)* – İnsanlardan ve Tanrı'dan sizi bağışlamalarını isteyeceğim.

KALİAYEV – Hayır hayır, bunu yapmaktan men ederim sizi.

Kapıya doğru koşar ve birden Skuratov'la karşılaşır
Kaliayev geriler, gözlerini kapar. Sessizlik. Yeniden Skuratov'a bakar.

KALİAYEV – İhtiyacım var size.

SKURATOV – Ah! ne kadar mutluyum.

KALİAYEV – Yeni bir aşağılamaya ihtiyacım var.

SKURATOV – Yazık. Bense yanıtımı almaya gelmiştim.

KALİAYEV – Aldınız işte!

SKURATOV *(ses tonunu değiştirerek)* – Hayır, henüz almadım. İyi dinleyin. Büyük Düşes'le olan bu görüşmeyi, yarınki gazetelerde yayımlayabilmek için kolaylaştırmıştım. Aranızda geçenler aynen yazılacak. Bir nokta dışında. Haberde itiraf ettiğiniz ve pişmanlık duyduğunuz yer alacak. Arkadaşlarınız da kendilerine ihanet ettiğinizi düşünecekler.

KALİAYEV, *(rahatlıkla)* – İnanmazlar buna.

SKURATOV – Siz itiraflarınıza başlamadan bu yayını durdurmayacağım. Önünüzde karar vermeniz için bir gece var.

Kapıya doğru gider

KALİAYEV, *(bağırarak)* – İnanmazlar buna.

SKURATOV, *(dönerek)* – Niçin? Onlar hiç günah işlemediler mi?

KALİAYEV – Onların tutkularından haberiniz yok sizin.

SKURATOV – Evet, yok. Ama, tüm bir gece boyunca, bir an olsun gevşemeden kardeşliğe inanılamayacağını biliyorum. O gevşeme ânını bekleyeceğim. *(Sırtı dönük, kapıya ilerler.)* Acele etmenize gerek yok. Ben sabırlı biriyimdir.

Karşı karşıya dururlar.

Perde

BEŞİNCİ PERDE

Bir başka daire, ama aynı stilde.

Bir hafta sonra. Gece.

Sessizlik. Dora odada aşağı yukarı dolaşmaktadır

ANNENKOV – Biraz dinlen Dora.

DORA – Üşüyorum.

ANNENKOV – Gel uzan şuraya. Üstüne bir şey al.

DORA, *(sürekli yürüyerek)* – Gece çok uzun. Ah! nasıl da üşüyorum Boria.

Kapı vurulur Bir, sonra iki vuruş.

Annenkov açar. Stepan'la Voinov girer. Voinov, Dora'ya doğru gidip öper Dora da kolları arasında tutar onu.

DORA – Alexis!

STEPAN – Orlov diyor ki bu akşam olabilir. İzindeki tüm astsubaylar çağrılmış. Böylece, kendisi de orda olacak.

ANNENKOV – Nerde buluşuyorsun onunla?

STEPAN – Voinov'la beni, Sophiskaya sokağındaki lokantada bekleyecek.

DORA, *(oturmuştur, bitkin)* – Bu akşam için bu, Boria.

ANNENKOV – Henüz her şey olup bitmiş değil. Son karar Çar'ın.

STEPAN – Karar Çar'a bağlı, eğer Yanek af talebinde bulunduysa.

DORA – Yapmaz bunu.

STEPAN – Bağış dilemiyorsa niçin Büyük Düşes'i gördü. Düşes onun pişmanlık getirdiğini yaydı çevreye. Nasıl bilebiliriz gerçeği?

DORA – Mahkemede neler söylediğini biliyoruz, bizlere yazdıklarını da. Zorbalığa karşı meydan okumak için elinde, ne yazık ki yalnızca bir tek yaşamın olduğunu söyleyen o değil miydi? Bunu söyleyen adam af dilenip, pişmanlık getirebilir mi? Hayır, ölmek istemişti ve ölmek istiyor. Yaptıkları yadsınamaz.

STEPAN – Büyük Düşes'i görmekle hata etti.

DORA – Bunun kararı yalnızca ona aitti.

STEPAN – Bizim kurallarımıza göre Büyük Düşes'i görmemesi gerekirdi.

DORA – Bizim kuralımız öldürmektir, daha fazlası değil. Şimdi, özgür o, en sonunda özgür.

STEPAN – Henüz değil.

DORA – Özgür. Ölümün soluğu ensesindeyken dilediğini yapma hakkına sahip. Yakında ölecek, gönlünüz hoş olsun.

ANNENKOV – Dora!

DORA – Evet, evet. Eğer bağışlanmayı ne büyük bir utku olacaktı değil mi? Büyük Düşes'in doğru söylediğinin, Yanek'in ise, pişmanlık duyup ihanet ettiğinin kanıtı olurdu bu. Eğer ölürse, tam tersine, ona inanacaksınız ve onu sevmeyi sürdüreceksiniz.*(Onlara bakar.)* Sevginizin bedeli biraz pahalı değil mi?

VOİNOV, *(Dora'ya doğru ilerleyerek)* – Hayır, Dora. Hiçbir zaman kuşku duymadık ondan.

DORA, *(odanın içinde yukarı aşağı dolaşarak)* – Evet... Belki... Bağışlayın. Hem, tüm bunların şimdi ne önemi var ki! Bu gece öğreneceğiz. Ah! zavallı Alexis, sen de ne diye döndün buraya?

VOİNOV – Onun yerini almaya geldim. Ağladım, yargılama sırasında söylediklerini okurken koltuklarım kabardı. «Bu gözyaşları ve kan dünyasına karşı, ölüm en yüce karşı koyuşum olacak...» sözlerini okuduğumda titremeye başladım.

DORA – Gözyaşları ve kan dünyası... Doğru, böyle dedi.

VOİNOV – Böyle, dedi... Ah, Dora ne cesaret! Ve sonundaki o büyük çığlığı: «Eğer zorbalığa karşı insanca başkaldırmanın yüceliğinde buldumsa kendimi, ölüm, yapıtımı inancın saflığıyla taçlandırsın!» Bunları okuyunca dönmeye karar verdim.

DORA, *(yüzünü elleri arasında saklayarak)* – Gerçekten de istemişti bu saflığı. Ama ne mene korkunç bir taçlandırma bu!

VOİNOV – Ağlama, Dora. Ölümüne, kimse ağlamasın istemişti. Oh, şimdi çok iyi anlıyorum onu. Kuşku duyamam ondan. Acı çektim, çünkü bir

ödlektim. Sonra, Tiflis'te bombayı attım. Şimdi Yanek'ten bir farkım yok. Hüküm giydiğini öğrendiğimde, kafamda tek bir düşünce belirdi: onun yerini almak, madem yanında değildim.

DORA – Bu gece kim alabilir onun yerini? Tek başına olacak, Alexis.

VOİNOV – Gururumuzla desteklemeliyiz onu, tıpkı onun kendi yaşamıyla desteklediği gibi. Ağlama Dora!

DORA – Bak. Gözlerim kuru. Ama, gurur, oh, hayır, bundan böyle gurur murur yok.

STEPAN – Dora, beni yanlış anlama. Ben de Yanek'in yaşamasını istiyorum. Onun gibi insanlara gereksinimiz var.

DORA – O bunu istemiyor. Bizim de onun ölmesini dilememiz gerek.

ANNENKOV – Çıldırmışsın sen.

DORA – Evet, dileğimiz bu olmalı. Onun yüreğini tanıyorum. Ancak böylece huzura kavuşacak. Oh! evet, ölsün. *(Daha yavaştan:)* Ama uzun sürmesin bu.

STEPAN – Ben gidiyorum, Boria. Gel, Alexis, Orlov bizi bekliyor.

ANNENKOV – Peki, ama dönmekte gecikmeyin.

Stepan'la Voinov kapıya doğru giderler.
Stepan, Dora'ya doğru bakar.

STEPAN – Birazdan öğreneceğiz. Ona göz kulak ol.

Dora pencerenin önündedir. Annenkov ona bakar.

DORA – Ölüm! Darağacı! Yeniden ölüm! Ah! Boria.

ANNENKOV – Evet, yavrum, ama başka çıkar yol yok.

DORA – Söyleme bunu. Eğer tek çıkar yol ölümse, biz doğru yol üstünde değiliz. Doğru yol, insanları yaşama, güneşe götürendir. Sürekli olarak böyle soğuktan titreyip durulmaz...

ANNENKOV – Bu da yaşama götürür insanı. Başkalarının yaşamına. Rusya yaşayacak, torunlarımız yaşayacak. Yanek'in dediğini hatırla: «Rusya çok güzel olacak.»

DORA – Başkaları... Torunlarımız... Evet. Ama Yanek şimdi hapiste, ipsi buz gibi soğuk. Birazdan ölecek. Belki başkaları yaşasın diye, o çoktan öldü bile. Ah! Boria, o başkaları da yaşamayacak olursa? O, bir hiç için öldüyse?

ANNENKOV – Kes sesini.

Sessizlik.

DORA – Nasıl da soğuk! Oysa, bahar. Hapishanenin avlusunda ağaçlar var, biliyorum. Onları görüyor olmalı.

ANNENKOV – Bekle, birazdan öğreneceksin. Titreyip durma böyle.

DORA – Oh! öylesine üşüyorum ki çoktan ölmüşüm gibi. *(Bir an.)* Tüm bunlar bizleri çok çabuk

koçattı. Artık hiçbir zaman o eski çocukluk günlerine dönemeyeceğiz Boria. İlk cinayetle çocukluk da uçup gidiyor. Bombayı atıyorum ve bir saniye için de, tüm bir yaşam akıp gidiyor. Evet, artık ölebiliriz. İnsanlık sıramızı savdık işte.

ANNENKOV – Öyleyse tüm insanların yaptığı gibi, biz de savaşarak öleceğiz.

DORA – Çok hızlı gittiniz, Boria. İnsanlıkla bir ilginiz kalmadı.

ANNENKOV – Acıyla yoksulluk da çok hızlı gitti. Bu dünyada, artık sabra ve olgunluğa yer yok. Rusya'nın acelesi var.

DORA – Biliyorum. Dünyanın mutsuzluğunu bizler omuzlarımıza yüklendik. O da yüklendi. Ne cesaret! Arada bir kendi kendime, cezalandırılacak olan gururdur, diyorum.

ANNENKOV – Hayatımızla ödediğimiz bir gurur bu. Hiç kimse daha öteye gidemez. Böylesi bir gurura hakkımız var bizim.

DORA – Hiç kimsenin bizden daha ileri gidemeyeceğinden emin miyiz? Kimi zaman, Stepan'ı dinlerken korkuyorum. Belki bizden sonra başkaları gelecek, öldürmek için, bizlere dayanacak, ama bunu yaşamlarıyla ödemeyecekler.

ANNENKOV – Bu bir ödleklik olur, Dora.

DORA – Kim bilir? Belki de adalet dediğimiz budur. Belki de, hiç kimse adaletle yüz yüze gelmeye cesaret edemeyecek.

ANNENKOV – Dora!

Dora susar

ANNENKOV – Kuşku mu duyuyorsun? Tamyamıyorum seni.

DORA – Üşüyorum, Boria. Onu düşünüyorum, korktuğu sanılmasın diye, titremeye bile karşı koyuyor olmalı şu anda.

ANNENKOV – Artık bizimle değil misin?

DORA, *(onun üstüne atılarak)* – Oh, Boria, elbette sizinleyim! Sonuna değin gideceğim. Nefret ediyorum zorbalıktan ve biliyorum ki elimizden başka türlüsü de gelmez. Ama bu yolu sevinç dolu bir yürekle seçmiştim, şimdiyse üzgün bir yürek şuracığımda atan. İşte fark bu. Bizler birer mahpusuz.

ANNENKOV – Rusya baştan aşağı mahpus. Duvarlarını paramparça edip uçuracağız.

DORA – Bana yalnızca bombayı ver, sonrasını görürsün. Ateşin tam ortasına atarım da kılım kıpırdamaz. Kolay, insanın kendi çelişkilerinden ölmesi, onları yaşamasından daha kolay. Hiç sevdin mi sen, Boria? Yalnızca sevmekten söz ediyorum...

ANNENKOV – Evet, sevdim, ama o kadar zaman geçti ki hatırlamıyorum bile.

DORA – Ne kadar oluyor?

ANNENKOV – Dört yıl.

DORA – Ne kadar zamandır örgütün başındasın?

ANNENKOV – Dört yıldır. *(Bir an.)* Şimdi, örgütü seviyorum.

DORA, *(pencereye doğru yürüyerek)* – Sevmek evet, peki sevilmek!.. Hayır, yürümek gerek. Durmak gelir insanın içinden. Hayır, yürümek gerek. Yürü. Kolunu şöyle bir sarkıtıp bırak gitsin, dersin. Ama bu pis adaletsizlik bir ökse gibi yapışmıştır sa-

na. Yürümen gerektir. Yürü, ilerle! Böylece kendimizden daha büyük olmaya hüküm giymişiz bizler. İnsanoğulları, insan yüzleri, insan bunları sevmek ister. Adaletten önce aşk! Ama hayır, yürümek gerektir. Yürü, Dora! Yürü, Yanek! *(Ağlar.)* Ama onun için yolun sonu yakın.

ANNENKOV, *(onu kollarının arasına alarak)* – Bağışlanacak.

DORA – Sen de biliyorsun ki doğru değil bu. Sen de biliyorsun ki bağışlanmaması gerek.

Annenkov bakışlarını çevirir.

DORA – Belki çoktan avluya çıktı. O çıkar çıkmaz, birden bir sessizlik. Yeter ki üşümesin. Boria, biliyor musun nasıl asarlar?

ANNENKOV – İpin ucunda. Ama yeter artık, Dora!

DORA, *(hiçbir şey görmeden)* – Cellât omuzlar üstüne atlar. Boyun kırılır. Korkunç değil mi bu?

ANNENKOV – Evet. Bir anlamda. Bir başka anlamda, mutluluk.

DORA – Mutluluk mu?

ANNENKOV – Ölmeden önce bir insanın ellerini duymak.

Dora kendini bir koltuğa atar. Sessizlik.

ANNENKOV – Dora, birazdan gitmek gerekecek. Biraz olsun dinleneceğiz.

DORA, *(şaşkın)* – Gitmek mi? Kiminle?

ANNENKOV – Benimle, Dora.

DORA – *(ona bakar)* Gitmek! *(Pencereye doğru döner.)* İşte şafak. Yanek çoktan öldü, hiç kuşkum yok.

ANNENKOV – Ben senin kardeşinim.

DORA – Evet, kardeşimsin ve hepiniz sevdiğim kardeşlerimsiniz. *(Yağmur sesi. Gün doğmaktadır. Dora yavaş sesle konuşur.)* Ama biliyor musun, kardeşliğin kimi zaman korkunç bir tadı oluyor...

Kapı vurulur. Voinov'la Stepan girer

Hepsi hareketsizdir Dora ayakta sallanır, ama kendini gözle görülen bir güçle tutmaktadır.

STEPAN – Yanek ihanet etmedi.

ANNENKOV – Orlov görebilmiş mi?

STEPAN – Evet.

DORA, *(dimdik yaklaşarak)* – Otur şuraya da anlat.

STEPAN – Neye yarar?

DORA – Her şeyi anlat. Bilmek benim hakkım. Anlatmanı istiyorum. Ayrıntılarına dek.

STEPAN – O kadarını bilemeyeceğim. Hem şimdi, yola koyulmak gerek.

DORA – Hayır, konuşacaksın. Ne zaman bildirilmiş kendisine?

STEPAN – Akşam saat onda.

DORA – Peki, ne zaman asıldı?

STEPAN – Sabahın ikisinde.

DORA – Ve dört saat boyunca bekledi mi?

STEPAN – Evet, ağzından tek bir sözcük çıkmadan. Sonra her şey çabucak olup bitmiş.

DORA – Hiç konuşmadan dört saat, öyle mi? Dur biraz Stepan. Nasıl giyinmiş? Kürklü paltosu sırtında mıymış?

STEPAN – Hayır. Tepeden tırnağa siyahlar giyinmiş. Pardösüsü yokmuş. Başında siyah fötrü varmış.

DORA – Hava nasıldı?

STEPAN – Gece karanlığı. Pis bir kar... Sonra yağmur... karı yapışkan bir çamura çevirdi.

DORA – Titremiş mi?

STEPAN – Hayır.

DORA – Orlov, bakışlarıyla karşılaşmış mı?

STEPAN – Hayır.

DORA – Neye bakıyormuş?

STEPAN – Herkese, dedi Orlov, hiçbir şey görmeden.

DORA – Sonra, sonra?

STEPAN – Yeter artık, Dora!

DORA – Hayır, öğrenmek istiyorum. Hiç değilse ölümü benim olmalı.

STEPAN – Sonra ona hükmü okumuşlar.

DORA – O sırada ne yapıyormuş?

STEPAN – Hiçbir şey. Yalnız bir kez bacağını sallamış, ayakkabısının üstündeki bir çamur parçasını atmak için.

DORA, *(başı elleri arasında)* – Bir çamur parçası!

ANNENKOV, *(birden)* – Nasıl biliyorsun bunu?

Stepan susar

ANNENKOV – Orlov'a her şeyi sordun demek. Niçin?

STEPAN, *(bakışlarını çevirerek)* – Yanek'le benim aramda bazı şeyler vardı.

ANNENKOV – Ne gibi?

STEPAN – Kıskanırdım onu.

DORA – Sonra, Stepan, sonra?

STEPAN – Peder Florenski, ona haçı sunmaya gelmiş. Yanek öpmek istememiş haçı. Ve onlara, «Size daha önce söyledim, yaşamla işimi bitirdim, şimdi ölümle ise, aramda bir şey yok» demiş.

DORA – Nasılmış sesi?

STEPAN – Her zamanki gibi. Yalnızca, o bildiğiniz ateşi ve sabırsızlığı yokmuş.

DORA – Mutlu bir havası var mıymış?

ANNENKOV – Çıldırdın mı, Dora?

DORA – Evet, evet, kuşkum yok, mutlu bir havası olmalı. Kendini feda etmeye, iyi hazırlanmak için. Yaşamda mutlu olmayı geri çevirip de, ölümle birlikte mutluluğu tatmaması büyük bir haksızlık olurdu. Mutluydu ve darağacına sakin, sessiz yürüdü değil mi?

STEPAN – Evet. Nehrin üstünde akordeon eşliğinde bir türkü söyleniyormuş. Tam o sıra köpekler ulumaya başlamış.

DORA – Darağacına o sırada çıktı demek...

STEPAN – Evet, darağacına çıkmış. Gecenin içine gömülmüş. Cellâdın onu tümüyle örttüğü kefen şöyle böyle görülmüş.

DORA – Peki, sonra? Daha sonra?

STEPAN – Boğuk sesler.

DORA – Boğuk sesler. Yanek! Sonra...

Stepan susar.

DORA, *(şiddetle)* – Sonra, dedim sana. *(Stepan susar.)* Konuş, Alexis. Sonra?

VOİNOV – Korkunç bir ses.

DORA – Aahh!

Kendini duvara doğru atar. Stepan başını çevirir.

Annenkov, yüzü ifadesiz; ağlar Dora döner, sırtı duvara dayalı, onlara bakar.

DORA, *(değişmiş bir sesle, şaşkın)* – Ağlamayın! Hayır, hayır, ağlamayın! Görüyorsunuz ki bugün hakkın yerini bulma günü. Şu saatte bir şey yükseliyor, bu, biz öbür başkaldıranların kendimize olan tanıklığımızdır bu: Yanek artık bir katil değil. Korkunç bir ses! Korkunç bir ses yetti ona, böylece çocukluk günlerinin neşesine kavuştu. Nasıl gülerdi, anımsıyor musunuz? Kimi zaman nedensiz gülerdi. Nasıl da gençti! Şimdi de gülüyor olmalı. Başı toprağa gömülü, gülüyor olmalı. *(Annenkov'a doğru gider.)* Boria, kardeşimsin benim değil mi? Bana yardım edeceğini söylemiştin değil mi?

ANNENKOV – Evet.

DORA – Öyleyse, şu dediğimi yapıver, bombayı bana ver. *(Annenkov ona bakar.)* Evet, gelecek sefer. Bombayı ben atmak istiyorum. İlk atan ben olmak istiyorum.

ANNENKOV – Sen de biliyorsun ki kadınlar ön safta olsun istemiyoruz.

DORA, *(bir bağırış içinde)* – Şu anda bir kadın mıyım ben?

Hepsi ona bakarlar Sessizlik.

VOİNOV, *(yavaşça)* – Kabul et, Boria.

STEPAN – Peki, kabul.

ANNENKOV – Senin sırandı, Stepan.

STEPAN, *(Dora'ya bakarak)* – Kabul. Şu anda onun benden farkı yok.

DORA – Vereceksin, değil mi? Ben de atacağım. Sonra, soğuk bir gecede...

ANNENKOV – Evet, Dora.

DORA, *(ağlar)* – Yanek! Soğuk bir gece ve aynı ip! Artık her şey daha kolay olacak.

Perde